

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

**İSLAM TARİHİ VE SANATLARI TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

**HZ. SAFİYYE'NİN HZ. PEYGAMBER'LE EVLİLİĞİNE İLİŞKİN
RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

**THE EVALUATION OF THE NARRATIONS ABOUT THE MARRIAGE OF
SAFIYYA TO THE PROPHET**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Kadir ACAR

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim GÖL

Giresun-2024

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hz. Safiyye’nin Hz. Peygamber’le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir kullanıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yararlandığım kaynaklara uygun yöntemlerle atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Kadir ACAR

.../.../ 2024

TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI

Ana Bilim Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Program Adı: İslam Tarihi ve Sanatları Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmasının Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam sayfalık kısmına ilişkin/...../ 2024 tarihinde Turnitin benzerlik programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %' dır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından belirlenen azami benzerlik oranına (%30) göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim./...../ 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim GÖL

İmza

Öğrenci: Kadir ACAR

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI

“Hz. Safiyye’nin Hz. Peygamber’le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Kadir ACAR

İmza

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim GÖL

İmza

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün .../.../2024 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Kadir ACAR'ın "Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi" başlıklı tezini incelemiş olup, aday 08.07.2024 tarihinde, saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Sunulan çalışma, sınav sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	Karar		İmzası
		Kabul	Ret	
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Ali YILMAZ	☐	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim GÖL	☐	☐	
Üye	Doç. Dr. Recep ERKOCAASLAN	☐	☐	

ONAY

.../.../ 2024

Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Hız. Peygamber, insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmak amacıyla Allah tarafından gönderilmiş bir elçidir. Vefatından bu yana, Hız. Peygamber'in yaşamına ilişkin birçok eser kaleme alınmış ve bu süreç günümüzde de devam etmektedir. Bu sayede, Hız. Peygamber'in yaşamıyla ilgili zengin bir literatür oluşmuştur. Bu literatür yalnızca Müslüman yazarlar tarafından değil, aynı zamanda oryantalist yazarlar tarafından da sürdürülmüştür. Bu durum, karşılıklı okumaların yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Ancak bu kaynakları incelemeden önce İslâm tarihinin ana kaynaklarına başvurulmalıdır. Zira, bazı oryantalistler tarafından Hız. Peygamber hakkında yazılan birçok bilgi, bilimsellikten uzaklaşarak onun itibarını zedelemek amacıyla çeşitli kurguları içermektedir. Bu durumun en bariz örneklerinden biri de Hız. Peygamber'in yapmış olduğu evlilikler konusudur. Bu bağlamda, çalışmamızın öznesi olan Hız. Safiyye üzerinden kurgulanan yanlış anlaşılımların aydınlatılması hedeflenmiştir.

Tezimizin yazım sürecinde, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, gece gündüz sorularıma yanıt veren ve takıldığım noktalarda bana her türlü desteğini veren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim GÖL hocama şükranlarımı sunarım. İlim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babama ve değerli valideme minnettarım. Ayrıca tezimin yazım sürecinde Fransızca eserlerin tercümesinde yardımını esirgemeyen değerli dostum Namık SARI'ya teşekkür ederim. Bu süreçte fikir alışverişi yaptığım yüksek lisans arkadaşlarım Furkan KUVEL, Ömer Faruk COŞKUN ve Selim ÖZDEMİR'e de teşekkürlerimi sunarım.

Kadir ACAR

Giresun, 2024

ÖZET

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı İslam Tarihi ve Sanatları Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı : Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim GÖL

Hazırlayan : Kadir ACAR

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 59

“Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi” başlıklı tezimiz, Hayber Savaşı'nın kazanılmasının ardından esir alınan ve sonrasında Hz. Peygamber ile evlenen Hz. Safiyye'nin bu süreçte yaşadığı olayları konu almaktadır. Çalışmada bu olayların rivayetleri, İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarların eserlerinden derlenerek incelenmiştir. Tezimizin giriş bölümünde, konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla yedinci yüzyılda Arap Yarımadası'nda da yaygın olan dini grupların kadınlara yönelik bakış açılarını ve çok eşlilik ile ilgili görüşlerini ortaya koymayı hedefledik. Zira dönemin demografik ve hukuki yapısı anlaşılmadan, bu konuların derinlemesine kavranması mümkün olmayacaktır. İkinci bölümde Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le evliliğine kadar olan süreç anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise İslâm tarihçilerinin rivayetlerini ve oryantalist yazarların bu konudaki yorumlarını mukayeseli olarak inceledik. Sonuç bölümünde ise İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki farklı bakış açılarının nedenlerini analiz etmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Hz. Safiyye, Hz. Muhammed, Müsteşrikler, Kinâne, Dihye

ABSTRACT

Giresun University Institute of Social Sciences Department Department of Islamic History and Arts Islamic History and Arts MA Programme

Thesis Name : The Evaluation of the Narrations Regarding the Marriage of Safiyya to the Prophet

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Yavuz Selim GÖL

Author : Kadir ACAR

Year : 2024

Pages : 59

Our thesis titled “The Evaluation of the Narrations Regarding the Marriage of Prophet Safiyya to the Prophet” is about the events experienced by Safiyya, who was captured after the victory of the Battle of Khaybar and later married the Prophet. In the study, the narrations of these events were analyzed by compiling them from the works of Islamic historians and orientalist writers. In the introductory part of our thesis, in order to better understand the subject, we aimed to reveal the perspectives of religious groups, which were widespread in the Arabian Peninsula in the seventh century, towards women and their views on polygamy. Because without understanding the demographic and legal structure of the period, it will not be possible to comprehend these issues in depth. In the second chapter, the process until the Prophet Safiyya's marriage to the Prophet was explained. In the third chapter, we comparatively examined the narrations of Islamic historians and the interpretations of orientalist writers on this subject. In the conclusion, we tried to analyze the reasons for the different perspectives between Islamic historians and orientalist writers.

Key Words: Safiyya, Prophet Muhammad, Orientalism Writers, Kinana, Dihya

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

B.T., Nid.	: Bâbil Talmudu, Nida
B.T., Sanh.	: Bâbil Talmudu, Sanhedrin
B.T., Pes.	: Bâbil Talmudu, Pesahim
Bkz.	: Bakınız
Hız.	: Hazreti
öl.	: Ölüm
Say.	: Çölde Sayım/Sayılar
Yar.	: Yaratılış/Tekvin
Yas.	: Yasanın Tekrarı/Tesniye
1Kr.	: I. Krallar
1.Sa.	: I. Samuel/I. Samuel
2.Sa.	: II. Samuel/II. Samuel

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN	II
TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI	III
KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI.....	IV
JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	V
ÖN SÖZ	VI
ÖZET	VII
ABSTRACT.....	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	IX
İÇİNDEKİLER.....	X

BİRİNCİ BÖLÜM**1. GİRİŞ**

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	12
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	13
1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	14
1.4. YÖNTEM VE LİTERATÜR.....	15
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI.....	16
1.6. YEDİNCİ YÜZYILDA ARAP YARIMADASI'NDA YAYGIN OLAN DİNLERDE ÇOK EŞLİLİK.....	16
1.6.1. Yahudiler.....	17
1.6.2. Hristiyanlar.....	20
1.6.3. Araplar.....	22
1.7. HZ. PEYGAMBER'İN ÇOK EVLİLİĞİNİN SEBEPLERİ	24

İKİNCİ BÖLÜM**2. SAFİYYE BİNT HUYEY**

2.1. DOĞUMU, NESEBİ VE HZ. PEYGAMBER İLE EVLİLİĞİNE KADAR HAYATI.....	27
2.1.1. Aile Efradı.....	28
2.1.2. Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'den Önceki Evlilikleri.....	31
2.1.3. Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'in Eşleri ile İlişkisi	32
2.2. HZ. PEYGAMBER'İN BENÎ NADİR KABİLESİ İLE İLİŞKİLERİ.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HZ. SAFİYYE’NİN HZ. PEYGAMBER’LE EVLİLİĞİ HAKKINDAKİ İSLÂM TARİHÇİLERİNİN RİVAYETLERİ VE ORYANTALİSTLERİN YORUMLARININ MUKAYESESİ

3.1. HZ. SAFİYYE’NİN HAYBER FETHİ’NDE ESİR ALINMASI	39
3.1.1. Hz. Safiyye’nin Dihye b. Halife el-Kelbî’nin Payma Düşmesi	45
3.1.2. Hz. Safiyye’nin Eski Kocasını Kinâne’nin Öldürülmesi	47
3.1.3. Hz. Safiyye’nin Hz. Peygamber’le Evliliği.....	51
3.1.3.1. Hz. Safiyye’nin Düğün Töreni	55
3.1.4. Hz. Peygamber’in Yahudiler Tarafından Zehirlenmesi	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ

KAYNAKÇA.....	64
----------------------	-----------

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le Evliliğine İlişkin Rivayetlerin Değerlendirilmesi adlı çalışmamız, İslam tarihi ve kültürü açısından önemli bir konu olmasının yanı sıra, tarih yazımında farklı bakış açılarının nasıl şekillendiğini anlamak açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Çalışmamız İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki anlatım farklılıklarını ortaya koyarak, tarihsel olayların nasıl yorumlandığını ve bu yorumların altında yatan nedenleri anlamamıza yardımcı olacaktır.

Bu çalışma, İslam tarihçiliği ve oryantalist yaklaşımlar arasındaki farkları inceleyerek, tarih yazımında farklı perspektiflerin nasıl oluştuğunu ve bu perspektiflerin olayları nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Bu tarih yazımında objektifliğin ve çok yönlülüğün önemini vurgulayan bir katkı sağlayacaktır. Hz. Safiyye'nin hayatı ve Hz. Peygamber ile olan evliliği, İslam kültürü ve dini pratiği hakkında derinlemesine bir anlayış sunmaktadır. Bu çalışma, bu evliliğin arka planını ve dönemin sosyal dinamiklerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Oryantalist yazarların Hz. Safiyye ve Hz. Peygamber'in evliliğine dair eleştirileri, genellikle önyargılar ve yanlış anlamalarla şekillenmiştir. Çalışmamız, bu önyargıların tarih yazımına olan etkilerini analiz ederek, daha adil ve dengeli bir tarih anlayışına katkıda bulunacaktır. İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki anlatım farklılıklarını karşılaştırmak, tarihsel gerçekliğin daha doğru ve kapsamlı bir şekilde yeniden inşa edilmesine olanak tanır. Hz. Safiyye'nin hayatının ve evliliğinin daha doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu çalışma, İslam tarihi ve oryantalist yaklaşımlar üzerine yapılacak gelecekteki araştırmalar için sağlam bir temel oluşturacaktır. Aynı zamanda, tarih yazımı ve kültürel çalışmalar alanlarında daha fazla araştırma yapılmasını teşvik edecektir.

Sonuç olarak bu araştırma, tarih yazımında farklı bakış açılarının önemini vurgulayan, kültürel ve dini anlayışları derinleştiren, önyargıları ve stereotipleri analiz eden, tarihsel gerçekliği yeniden inşa eden ve gelecekteki araştırmalar için temel oluşturan önemli

bir çalışmadır. Bu nedenle, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le evliliğine dair bu çalışma, daha geniş bir kültürel ve dini anlayış bağlamında da büyük bir öneme sahiptir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çalışmamızın amacı, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar tarafından sunulan farklı bakış açılarını analiz etmektir. Araştırma, bu iki farklı anlatımın benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyarak, İslam tarihçiliği ile oryantalist yaklaşımlar arasındaki temel farkları incelemeyi hedeflemektedir.

Hz. Safiyye'nin hayatı ve Hz. Peygamber'le olan evliliği, tarih boyunca farklı kaynaklarda farklı şekillerde anlatılmıştır. İslam tarihçileri, bu evliliği saygı ve sevgi çerçevesinde ele alırken, oryantalist yazarlar genellikle eleştirel ve şüphecî bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bu çalışma, bu iki farklı bakış açısının nedenlerini ve arka planını anlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel amaçları şunlardır: İslam tarihçilerinin Hz. Safiyye ve Hz. Peygamber'in evliliğine dair anlatımlarını incelemek; oryantalist yazarların aynı konudaki görüşlerini ve eleştirilerini analiz etmek; İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki anlatım farklılıklarını belirlemek ve bu farklılıkların nedenlerini ortaya koymak; oryantalist yaklaşımların tarihsel olayları değerlendirirken ne derece objektif ve bilimsel olduğunu eleştirel bir gözle değerlendirmek; Hz. Safiyye'nin hayatı ve evliliği üzerinden, İslam tarihçiliği ve oryantalist yazarlık arasındaki metodolojik ve perspektif farklılıklarını incelemek.

Bu çalışma, İslam tarihçiliği ile oryantalist yaklaşımlar arasındaki farkları ve bu farkların nedenlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, Hz. Safiyye'nin hayatına dair daha objektif ve kapsamlı bir anlayış geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın bulguları, tarih yazımı ve kültürel araştırmalar açısından önemli bir bilgi kaynağı oluşturacaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le evliliği ile ilgili anlatımlarda İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasında büyük farklılıklar görülmektedir. İslam tarihçileri, bu evliliği genellikle saygı ve sevgi çerçevesinde ele alırken, oryantalist yazarlar daha eleştirel ve şüpheli bir bakış açısı sergilemektedir. Bu farklı bakış açıları Hz. Safiyye'nin hayatının ve evliliğinin nasıl algılandığını ve yorumlandığını önemli ölçüde etkilemektedir.

Araştırmanın temel problemi, İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki bu anlatım farklılıklarının nedenlerini ve arka planını anlamaktır. Özellikle şu sorulara yanıt aranmaktadır: İslam tarihçileri, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le evliliğini nasıl anlatmaktadır ve bu anlatımlar hangi kaynaklara dayanmaktadır? Oryantalist yazarlar, aynı olayı nasıl ele almaktadır ve bu eleştirilerin temelinde hangi argümanlar yatmaktadır? İslam tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki anlatım farklılıklarının nedenleri nelerdir? Oryantalist yaklaşımlar, tarihsel olayları değerlendirirken ne derece objektif ve bilimsel bir temele dayanmaktadır? İslam tarihçiliği ile oryantalist yaklaşımlar arasındaki metodolojik ve perspektif farklılıkları nelerdir?

Bu problemler, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair daha kapsamlı ve dengeli bir anlayış geliştirmek için önemlidir. İslam tarihçiliği ve oryantalist yaklaşımlar arasındaki farkların belirlenmesi, tarih yazımında objektifliğin ve çok yönlülüğün sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca bu problem üzerinden yapılacak analizler, tarih yazımında önyargıların ve stereotiplerin nasıl şekillendiğini ve bunların nasıl aşılabileceğini de ortaya koyacaktır. Bu bağlamda araştırmanın problemi, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le evliliğine dair farklı anlatımların derinlemesine analiz edilmesini ve bu anlatımlar arasındaki farklılıkların nedenlerinin ortaya konulmasını gerektirmektedir.

1.4. YÖNTEM VE LİTERATÜR

Çalışmamız, İslam tarihinin ana kaynaklarını, konu üzerine yazılmış makaleleri, doktora ve yüksek lisans tezlerini ve oryantalist kaynakları içeren kapsamlı bir literatür taramasıyla gerçekleştirilmiştir. Literatür taramasının amacı, Hz. Safiyye'nin Hz.

Peygamber ile evliliğine ilişkin rivayetlerin değerlendirilmesi sürecinde mevcut bilgileri derlemek ve analiz etmektir.

Araştırmada kullanılan kaynaklar dört ana grupta toplanmıştır. İlk grup, İslam Tarihinin Ana Kaynaklarıdır. Vâkıdî'nin (öl. 207/823) *Kitâbü'l-Megâzî*'si, İbn Sa'd'ın (öl. 230/845) *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*'i ve Taberî'nin (öl. 310/923) *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* adlı eserler Hz. Safiyye'nin esir alınmadan önceki durumundan başlayıp Hz. Peygamber'le evleninceye kadar geçen süreci ve sonrasını detaylı bir şekilde anlatmaktadırlar. Bu kaynaklar, Hz. Safiyye'nin biyografisi ve evliliği ile ilgili temel bilgileri sağlamaktadır. İkinci grup, bilimsel makaleler ve lisansüstü tezlerdir. Konu ile ilgili hazırlanmış olan doktora ve yüksek lisans tezleri ile hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler taranmıştır. Özellikle Ömer SABUNCU'nun kaleme almış olduğu *Hz. Safiyye Bint Huyey* adlı çalışması ile *Hz. Peygamber'in Hanımı Hz. Safiyye'nin Hayatı ve Kişiliği* adlı makale detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmalar, güncel akademik bakış açıları ve analizler sunarak araştırmamızın teorik altyapısını güçlendirmiştir. Üçüncü grup, oryantalistler tarafından kaleme alınan eserlerdir. Sir William Muir (öl. 1905) *The Life of Mohammad*, Leone Caetani (öl. 1935) *İslam Tarihi*, David Samuel Margoliouth (öl. 1940) *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*, Tor Andrae (öl. 1947) *Mohammed: The Man and His Faith*, Maxime Rodinson (öl. 2004) *Mahomet* ve W. Montgomery Watt'ın (öl. 2006) *Muhammad: Prophet and Statesman* adlı eserler Hz. Safiyye'nin esir alınma sürecinden Hz. Peygamber'le evlenme kısmına kadar geçen süreç hakkında birçok yorumda bulunmuşlardır. Zikrettiğimiz oryantalist kaynakların analizi, İslam tarihine ve Hz. Safiyye'nin evliliğine yönelik eleştirileri ve farklı bakış açılarını anlamamıza yardımcı olmuştur. Dördüncü grup ise dokümantasyon yöntemidir. Yukarıda zikredilen tüm kaynaklar, sistematik bir şekilde belgeleme ve sınıflandırma sürecine tabi tutulmuştur. Bu süreçte, kaynaklar konularına göre kategorize edilmiş ve önemli bilgiler not edilmiştir. Belgeleme sistemi, kaynaklar arasındaki bağlantıları ve ilişkileri ortaya çıkarmayı kolaylaştırmıştır.

Literatür taraması sırasında, elde edilen veriler nitel analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Her bir kaynağın içerik analizi yapılmış, bulgular karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Özellikle İslam tarihçilerinin rivayetleri ile oryantalist yazarların iddiaları arasındaki farklar ve benzerlikler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu yöntem sayesinde, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair rivayetlerin tarihi bağlamı ve doğruluğu hakkında kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak, bu yöntemsel yaklaşım,

çalışmamızın bilimsel geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmış, literatürdeki boşlukları doldurmayı ve konuya yeni bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair yaptığımız bu çalışmanın bazı sınırları bulunmaktadır. Araştırma, İslam tarihçileri ile konuya ilişkin detaylı bilgiler aktaran oryantalist yazarlar üzerine odaklanmıştır. Konu kapsamına dahil edilecek analizlerin temelini oluşturan oryantalist yazarlar belirlenirken kaleme aldıkları eserlerde özellikle Hz. Safiyye'nin evliliği üzerine bir bahis açan veya metin içerisinde eleştiriler yapan yazarlar tercih edilmiştir. İslam tarihçileri ile aynı fikirde olan yazarlar çalışmanın iki taraf arasında bir kıyaslama amacı taşınması sebebiyle tercih edilmemiştir.

Çalışmamız özellikle Hz. Safiyye'nin esir alınmasına sebep olan Hayber Savaşı ve sonrasında yaşananlar ile onun Hz. Peygamber'le evliliğine ilişkin rivayetlere odaklanmıştır. Ayrıca bu evlilikten sonra Yahudiler ve Hz. Peygamber arasında geçen olaylarla sınırlandırılmıştır.

1.6. YEDİNCİ YÜZYILDA ARAP YARIMADASI'NDA YAYGIN OLAN DİNLERDE ÇOK EŞLİLİK

Bu başlığın açılmasındaki temel sebep, o dönemin şartlarında yaşayan dini gruplardaki kadın algısını ve çok eşliliğin olağan bir durum olduğunu açıklamaktır. Zira, günümüzün demografik yapısına göre bir bakış açısıyla konunun değerlendirilmesi, okuyucuda yanlış anlaşılmalara neden olabilecektir. Bu yanlış anlaşılmaları önlemek amacıyla böyle bir başlığın açılması uygun görülmüştür.

Çok eşlilik terimi, bir erkeğin birden fazla kadınla ya da bir kadının birden fazla erkekle aynı çatı altında evli olarak yaşama durumunu ifade eder. Ancak, birçok toplumda

bir kadının birden fazla erkekle evlenmesi pek görülmemektedir. Genellikle, çok eşlilik terimi bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi anlamında kullanılır.¹

Toplumların örf ve adetleri, kadın-erkek nüfus dengesi, bireylerin sosyal statüleri ve ekonomik ihtiyaçları gibi faktörlerle yakından ilişkili olan çok eşlilik kavramı, insanlık tarihinin birçok döneminde karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli toplumlar üzerinde yapılan araştırmalar, Asurlar, Eski Babil, Mısır, Yunanistan, Çin ve Slav toplumlarında çok eşliliğin var olduğunu ortaya koymuştur.² Özellikle Türklerde, çok eşlilik kavramının İslâmiyet'in kabulünden sonra başladığı düşünülse de Müslüman olmadan önce de Türkler arasında çok eşlilik yaygın bir durumdur. Bunun en temel sebebi, savaşların erkek nüfusunu azaltması ve kadın sayısının artmasıdır. Bu duruma çözüm olarak, dul kalan kadınlarla yakınlarının evlenmesi şartı getirilmiştir.³

Arap Yarımadası'nda bulunan birçok dini grup için de çok eşlilik büyük önem taşımıştır. Bunun temel nedeni ise kabile savaşlarıdır. Kabile savaşlarına karşı koyabilmek için nüfusun kalabalık olması önemli bir faktördür. Meydana gelen savaşlar neticesinde erkek sayısının azalması ve buna bağlı olarak kadın sayısının artması, kabilelerin sağlıklı bir şekilde devamı açısından çok eşlilik uygulamasını zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca çok eşlilik sayesinde kurulan akrabalık bağları sosyal ve siyasi ayrıcalıklar sağlamaktaydı. Özellikle küçük kabilelerin, güçlü kabilelerle akrabalık kurma isteği hayatta kalabilmek için kritik öneme sahipti.⁴

1.6.1. Yahudiler

İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında, toplumlar yaşamlarını kutsal metinlerin ekseninde şekillendirmiştir. Yahudi inancına sahip kişiler de hayatlarını bu doğrultuda yönlendirmiştir. Yahudiliğin kutsal kitabı Tevrat'ta, kadın erkeğe şehvet veren ve gerektiğinde onu yok eden bir varlık olarak tasvir edilmiştir.⁵

¹ Kevser Kâmil Ali - Salim Öğüt, "Çok Evlilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/366-369.

² Adnan Demircan, "Câhiliye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik", *İstem* 1/2 (2003), 9-32.

³ Mualla Türköne, *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü* (Ankara: Ark Yayınevi, 1995), 180.

⁴ Ömer Sabuncu, *Hz. Saîyye Bint Hüvey* (İstanbul: Sıyer Yayınları, 2021), 16.

⁵ Ameneh Baseri, "Semavi Dinlerde (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) Kadına Şiddet ve Saygının Karşılaştırılması Hakkında Araştırma", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (2014), 123-127.

Yahudiler, kadın olmaktan utanırlar. Öyle ki onlar Rablerine: “Beni kadın yapmayan evrenin kralı sen kutsanmışsın.” diyerek dua ederler.⁶ Bunun temel sebebi, Hz. Havva’nın endişe ve mutsuzluğun kaynağı olarak görülmesidir. Yahudi inancına göre, Hz. Havva olmasa Hz. Âdem’in cennetten yeryüzüne gönderilmeyeceğine inanılmasıdır. Onların yaratılış hikayesine göre, kadın gerçek suçlu ve kirli olarak kabul edilir; bu nedenle erkeğin ona hürmet ya da sevgi duyması gereksizdir.⁷ Mişna’da kadının kirli sayılması şu şekilde ifade edilmiştir: “Süleyman Firavunun kızını Dâvûd’un kentinden çıkarıp onun için yaptırdığı eve getirdi: Karım İsrail Kralı Dâvûd’un evinde oturmayacak, çünkü Rabbin Sandığı’nın geldiği yerler kutsaldır.”⁸

Yahudilik inancına göre evlenmek dini bir mecburiyettir. Yahudilerin dini liderleri, bir kişinin erkek çocuğu ya da kız çocuğu ergenlik yaşına geldikten sonra onu evlendirmelidir. Yahudilikte kız çocukları için belirlenen ergenlik yaşı on iki, erkekler için ise on üçtür. Eğer bir erkek on sekiz yaşına gelene kadar evlenmezse, üzerine dini bir mecburiyet atfedilir.⁹ Belli bir olgunluğa gelen Yahudi kızları için de: “Kızınız büyüdüyse, Kenanlı kölenizi serbest bırakıp ona vermek, onu kendi başına bir koca bulmak için bırakmaktan daha iyidir. Kızınızın ilk damadı konusunda dikkatli olun.” diyerek evlenmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.¹⁰ Yahudi aileler, kızlarını evlenmeye teşvik etmenin yanı sıra, yirmi yaşını doldurmuş bir kız eğer evlenmediyse ona baskı yapılmasını da uygun görmüşlerdir.¹¹ Yahudiliğin evlilik hukukuna göre kadının evlilik hususunda hiçbir söz hakkı bulunmamaktadır. Bunun en güzel örneği Tevrat’ta geçen: “Eğer der. Kardeşler birlikte yaşarlarsa ve onlardan biri ölürse ve çocuğu yoksa ölenin karısı bir yabancıyla evlenmeyecek; kocasının erkek kardeşi onu kendisine eş olarak alacak.”¹² şeklindeki ifadedir. Kızlarını bu denli evliliğe teşvik etmelerindeki temel sebep, ilahi kitaplarında yer alan “verimli olun” şeklindeki emridir. Bu dönemin kadınları, dini bir gereklilik olarak gördükleri çocuk sahibi olma emrini yerine getiremediklerinde büyük utanç duymuşlardır. Yahudi kadınlar, yalnızca çocuk doğurduklarında bu utancın Tanrı tarafından kaldırılacağına

⁶ Günlük Dualar (25 Eylül 2023), 23.

⁷ Shaikh M. H. Kidwai, *Woman: Under Different Social and Religious Laws (Buddhism, Judaism, Christianity, Islam)* (New Delhi: Light Life Publishers, 1978), 13.

⁸ Taşkın Köksal (ed.), *Zebur ve Tevrat*, thk. Hatice Sönmez Dilber (Ankara: Yason Yayıncılık, 2015), Mişna, 11:17.

⁹ Erdinç İçten, *Yahudilikte Ketuba* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020), 40.

¹⁰ B.T., Pes.113a.

¹¹ İçten, *Yahudilikte Ketuba*, 40.

¹² Tesniye, 25:5.

inanyorlardı.¹³ Bu utanç duygusunun bir örneği ise Hz. Ya‘kûb’un eşi Rahel’in çocuk sahibi olamayınca: “Bana çocuk ver, yoksa öleceğim.” diyerek dua etmesidir.¹⁴

Yahudiliğin kutsal kaynakları incelendiğinde, bu dine mensup erkeklerin birden fazla eşe sahip olabilmeleri hususunda izin verildiği görülmektedir.¹⁵ Çok eşliliğe izin verilen ilk kişi Lamek’tir. Lamek’in Ada ve Tsilla adında iki karısı vardır.¹⁶ Çok eşlilik izninin kadınlara verilmediği, Yahudilerin kutsal kitapları Talmud’da geçen: “Bir kadın aynı anda iki erkekle evlilik yapamaz.” ifadesinden anlaşılmaktadır.¹⁷

Savaşlarda esir olarak alınan kadınların daha önce yaşadığı toplumdaki statüsü, gittikleri evde ikinci eş mi yoksa câriye mi olacaklarının belirlenmesinde önemli bir faktör olmuştur. Yahudi erkeklerin savaşlarda ele geçirdikleri kadın esirleri eş veya câriye olarak alma hususunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Çoğunlukla savaş sırasında esir alınan kadınlar hayatlarına câriye olarak devam etmişlerdir. Sahibinin memnun kalmaması durumunda, câriyeyi başka birine satmasına da izin verilmiştir. Bu durum, savaşta esir alınan kadınların bir mülk olarak kabul edildiğini göstermektedir.¹⁸ Tevrat, câriye alan Yahudi erkeklerine şu şekilde tavsiyede bulunmuştur: “Düşmanlarına karşı savaşa çıkacağın ve Allah’ın onları senin eline vereceği ve onları esir olarak götüreceğin zaman, esirler arasında bakılışı güzel bir kadın görüp onu arzu eder ve karı olarak kendine almak istersen; o zaman evinin içine getireceksin ve o başını tıraş edecek, tırnaklarını kesecektir; esirliğin elbisesini üzerinden atacak, senin evinde oturacak, babasına ve anasına tam bir ay ağlayacak, ondan sonra da kendisine yaklaşacak ve onun kocası olacaksın, o da senin karın olacak...”¹⁹

Yahudi inancına göre, yaşlı bir erkeğin genç bir kızla evlenmesi hususunda herhangi bir yasak bulunmamaktadır. Babil Talmudu’nda Hz. Dâvûd ile ilgili şu olay anlatılmaktadır: “Kral Dâvûd yaşlanmış ve yıllar içinde hastalanmıştı. Hizmetçileri ona, ‘sana genç bir bakire bulalım ve koynunda yatsın, böylece efendim kral ısınsın’ dediler. Bu nedenle güzel bir bakire aradılar ve Abishag’ı buldular. Kız çok güzeldi ve kralın arkadaşı oldu ve ona hizmet

¹³ Nahide Bozkurt, *Monoteist Dinlerde Kadın Tarihsel ve Çağdaş Yaklaşımlar* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2023), 31.

¹⁴ Yar., 4:1-2.

¹⁵ Merve Börklü, *Yahudilikte Evlilik ve Çocuk Algısı: Değişim, Dönüşüm* (Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 47.

¹⁶ Tekvin, 4/19-23.

¹⁷ B.T., Pes.49a.

¹⁸ İçten, *Yahudilikte Ketuba*, 48.

¹⁹ Tesniye, 21:10-13

etti ama kral onu tanımadı. Abishag, Kral Dâvûd'a, 'Benimle evlen' dedi. Kral Dâvûd ona: 'Zaten on sekiz karım olduğu için bana yasaksın' diye karşılık verdi."²⁰

1.6.2. Hristiyanlar

Hristiyanlık, Hz. İsa'nın hayatı ve öğretilerine dayanan, onu Tanrı'nın oğlu ve insanlığın kurtarıcısı olarak gören tek tanrılı bir inanç sistemidir. Dünya genelinde en yaygın dinlerden biridir. Hristiyanlığın 7. yüzyılda kadına ve çok eşliliğe bakışı konumuz açısından önem arz etmektedir.

Hristiyanlığın kadına bakışını anlamak için ilk insanın yaratılışıyla ilgili metafor iyi bir örnek olacaktır. Hristiyanlığa göre önce Hz. Âdem, sonrasında Hz. Havva yaratılmıştır. Allah, onları Aden Bahçesi'ne yerleştirmiş ve bazı kurallar koymuştur. Bu kurallardan biri, bahçedeki belirli bir meyveyi yemelerini yasaklamasıdır. Yasak meyveyi önce Hz. Havva yemiş, ardından Hz. Âdem'i bu yasağı çiğnemeye teşvik etmiştir. Hz. Âdem de Hz. Havva'ya olan sevgisinden dolayı, Allah'ın cezasını tek başına çekmemesi için onun isteklerine uymuştur. Bunun sonucunda Tanrı, her ikisini de yeryüzüne indirmiş ve günahlarının laneti ortadan kaldırılamaz hale gelmiştir.²¹ Bu nedenle, kadınlar toplumdan dışlanmış ve kendilerinden utanmaları gerektiği sürekli olarak yüzlerine vurulmuştur.²² Örneğin, Tertullian şu ifadeleriyle kadını baştan çıkarıcı ve büyük bir tehlike olarak tasvir etmiştir: "Her biriniz birer Havva olduğunuzu bilmiyor musunuz? Tanrı'nın siz kadınlar için söyledikleri bu çağda da geçerlidir: Suç da böyle devam edecektir. Siz şeytanın kapısıdır. Siz yasak meyvenin mührünü açtınız. Siz ilahi yasayı ilk çiğneyensiniz. Şeytanın hücum edemediği erkeği ikna eden sizlersiniz. Siz bir çırpıda Tanrı'nın imgesi olan insanı tarumar ettiniz. İlahi emri terk etmenize gelince, bu ölümdür. Tanrı'nın oğlu bile ölmek zorunda kaldı. Ve hâlâ kendinizi ve elbisenizi süslemeyi mi düşünüyorsunuz?"²³

Altıncı yüzyılın sonlarına doğru, Macon Konsili'nde bir piskopos, kadının gerçekten bir insan olup olmadığını sorgulayarak bu soruya olumsuz yanıt vermiştir. Ancak konsilin

²⁰ B.T., Sanh.12a.

²¹ Yar., 3:1-13.

²² Maksude Kurt Fidan, "Hristiyanlıkta Kadın İmgesi: Günahkâr Havva ve Bakire Meryem Düalizmi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (Aralık 2022), 239-252.

²³ Tertullian, "On The Apparel of Women" (Erişim 01 Mart 2024).

çoğunluğu, kadının kusurlarla dolu olmasına rağmen yine de insan ırkının bir üyesi olduğu görüşünü benimsemiştir. Yine de bazı Kilise Babaları, kadınlığın yalnızca bu dünyevi varoluşa ait olduğunu ve diriliş gününde tüm kadınların cinsiyetsiz varlıklar şeklinde ortaya çıkacağını vurgulamışlardır.²⁴

Hristiyan dini liderler, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın işlemiş oldukları günahtan dolayı, diğer insanların kalıtsal olarak günahkâr olduklarını savunmuşlardır.²⁵ Bu nedenle pederlerin tamamı, istisnasız ve tereddütsüz olarak vaftiz edilmeden ölen tüm bebeklerin cennetten dışlandığına karar vermiştir. Vaftiz edilmemiş yetişkinler için birkaç istisna kabul edilmiş olsa da bebekler hakkındaki hüküm amansızdır. Kalıtsal suçluluğun gerçekliğini reddeden Pelagius bile bebek vaftizinin gerekliliğine olan inancını korumuştur. Bu görüşe göre, Hz. Havva ve Hz. Âdem'in yediği bir elma yüzünden, varlığı sadece bir anlık olan bir bebek sonsuz ateşe mahkûm olmuştur. Zavallı dindar anneler, kiliselerinin kadına yüklediği bu bulaşıcı suç nedeniyle verdikleri bu korkunç karardan kaçmak için her türlü çareye başvurmuşlardır. Bazen vaftiz suyu rahmin üzerine serpilir, bazen de yüce Tanrı'nın lütfuyla töreni ertelemeye razı olacağı umuduyla, henüz doğmamış çocuk vaftiz edilerek kurtarılmaya çalışılırdı.²⁶

Hristiyanlıkta çok eşlilik Hz. İsa tarafından yasaklanmamıştır. Hristiyan azizlerin ve rahiplerin kadınlar hakkındaki ilk anlayışları, kadınları kirli olarak gördüklerinden dolayı onlarla temas etmekten kaçınmaları yönündeydi. Bu nedenle, her iyi erkeğin kadınlardan uzak durmasını tercih ediyor ve bu düşüncelerle çok eşliliği teşvik etmeleri mümkün görünmüyordu.²⁷ Ancak neslin çoğalma ihtiyacı nedeniyle zamanla çok eşliliğe izin verilmiştir. Papa Gregory, "Eğer bir kadın evlilik ilişkisine uygun olmayan bir hastalığa yakalanırsa, koca bir başkasıyla evlenebilir, ancak bu durumda hasta karısına gerekli tüm destek ve yardımı sağlamalıdır." diyerek çok eşliliğe ılımlı bir yaklaşım getirmiştir. Hristiyan yazarlar Bernardo Ochinus ve John Selden çok eşliliğe sadece Yahudiler arasında değil, aynı zamanda diğer tüm uluslararası da izin verildiğini savunmuşlardır.²⁸

Hristiyanların evlilik törenleri, kadına ne denli değer vermediklerini gözler önüne sermektedir. Hristiyan Kilisesi'nin evlilik yasasına göre, bir kadın evlenirken kocasına itaat

²⁴ Kidwai, *Woman*, 21.

²⁵ Bozkurt, *Monoteist Dinlerde Kadın*, 102.

²⁶ Kidwai, *Woman*, 23.

²⁷ Özlem Topcan, *Yahudilik Hristiyanlık ve Hinduizm'de Kadın* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2018), 55-67.

²⁸ Kidwai, *Woman*, 26-27.

edeceğine dair yemin etmek zorundadır. Rusya’da ise, günümüzde bile gelinin damadın çizmelerini ilk kez çıkarma töreni büyük önem taşımaktadır. Rusya’nın bazı bölgelerinde bu eski gelenek hala sürdürülmektedir. Damat, gelini evinden almaya geldiğinde, gelinin babası özel olarak hazırlanmış bir kırbaç alır ve son kez yaptığını belirterek kızına hafifçe vurur. Daha sonra bu kırbacı damada hediye eder.²⁹

1.6.3. Araplar

Yedinci Yüzyılda Arap Yarımadası’nda Yaygın Olan Dinlerde Çok Eşlilik başlığı altında incelediğimiz Araplar hususunda bir sınırlama yapma gerekliliği bulunmaktadır. Bu başlık altında yalnızca İslâmiyet’in zuhurundan önce bu bölgede yaşayan Arapların kadına ve çok eşliliğe bakışı incelenecektir. İncelediğimiz bu dönemi Câhiliye Dönemi olarak adlandırabiliriz. Bu kavram İslâm’la ortaya çıkmakla beraber, Arapların daha önceki inanç, davranış ve tutumlarını İslâmi dönem inançlarından ayırt etmek için kullanıldığından, genellikle Arapların miladi 610 yılından önceki dönemi kastedilmektedir.³⁰

Ataerkil bir aile yapısına sahip olan Araplar, kadının birçok alanda erkeklerden daha fazla çalışmasına rağmen onu toplumun bir parçası olarak görmekten imtina etmişlerdir. Ancak, bu dönemde bazı kadınlar devlet yönetiminde prestijli görevlerde bulunmuşlardır. Örneğin, Suhr adında bir kadın Araplar için önem arz eden ordu komutanlığı görevini üstlenmiş, Zebbâ isimli bir kadın ise uzun yıllar Amâlika kabilesinde yöneticilik yapmıştır.³¹

Câhiliye Dönemi’nde kadınlar hürler mevâliler ve câriyeler olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Hür kadınlar, toplumda câriyelere kıyasla biraz daha değerli görülmüştür.³² Câriyeler ise tamamen ikinci sınıf insan olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde câriyeler, alınıp satılabilen bir meta olarak kabul edilmiştir.³³ Çoğunlukla câriye sahipleri, bu kadınları Arap panayırlarında kapılarına bayrak asılı çadırlarda fuhuş yapmaya zorlamışlardır.³⁴ Yüce

²⁹ Kidwai, *Woman*, 20-21.

³⁰ Mustafa Çağırıcı, *Kur’an’ın Geliş Ortamında Ahlâk ve İnsan İlişkiler* (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2020), 29-96.

³¹ Ramazan Altıntaş, “Cahiliye Arap Toplumunda Kadın”, *Diyanet İlmî Dergi* 37/1 (2001), 63.

³² İbrahim Fidan, “Cahiliye Şiirinde Kadın İmgesi”, *Dini Araştırmalar* 19/49 (2016), 219-320.

³³ Mehmet Azimli, *Cahiliyye’yi Farklı Okumak* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020), 137.

³⁴ Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu’fi el-Buhârî, thk. Abdurrahman b. Abdullah b. Akîl (Kahire: Darü’t-Te’sîl, 2012), *el-Câmi’u’s-sahîh* “Nikâh”, 60; Nebi Bozkurt, “Fuhuş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/312.

Allah, Kur’ân-ı Kerîm’de: “*Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen câriyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa, bilinmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah (onlar için) çok bağışlayıcı ve merhametlidir.*”³⁵ uyarısında bulunarak, bu işi yapanların ne kadar aciz bir durumda olduğunu vurgulamaktadır.

Câriyelerin fuhşa teşvik edilmeleri toplum tarafından hoş görülürken, erkeklerin yaptıkları zina da onlar için iftihar vesilesi haline gelmiştir.³⁶ Bu olgu, İmruülkays’ın bir şiirinde şöyle tasvir edilmiştir: “*Senin gibi nice gebe ve emzikli kadınların kapısını çalmış ve onları henüz bir yaşına basmış nazarlıklı yavrularından alıkoyarak eğlendirmişimdir. O emzikli kadın çocuğu arkasında ağladıkça vücudunun bir yarısı benim altımda dönmemiş iken diğer yarısı ile onu emziriyordu. Yine çadırına girilmesi umulmayan nice gün yüzü görmemiş kadından hiç telaşlanmadan faydalanıp gönlümü eğlendirmişimdir. O kadınların yanlarına ulaşmak için nice muhafızları ve şayet pusuya düşürebilseler beni öldürmeye azmetmiş nice toplulukları aşmışımdır.*”³⁷ Bu beyitlerden de anlaşılacağı üzere, o dönemde erkeklerin birden çok kadınla birlikte olması bir övünç meselesi olarak telakki edilmekteydi.

Arap toplumunda çok kadınla evlilik meselesi, çoğunlukla ekonomik açıdan güçlü kişiler ve liderler tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁸ Arap toplumunda genç erkeklerin çoğu tek eşliydi. Ancak bu gençler büyüdükçe, ekonomik anlamda güçlendikçe veya kabile içerisinde üzerlerine atfedilen sorumluluklar arttıkça yeni evlilikler yapma olanağı buluyorlardı. Bu evliliklerde herhangi bir sınırlama bulunmamaktaydı. Bazı rivayetlerde, ekonomik durumları iyi olan kişilerin on sekiz kadına kadar evlendiği aktarılmaktadır. Örneğin, Gaylân b. Seleme es-Sekafi’nin on karısı bulunmaktaydı. Hz. Peygamber, Gaylân Müslüman olduktan sonra ona eşlerinin içinden dördünü seçmesini ve gerisini bırakmasını emretmiştir.³⁹ Bununla birlikte, Sakîf kabilesine mensup Mes‘ûd b. Muattib, Mes‘ûd b. Amr

³⁵ *Kur’an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), en-Nûr, 24/33.

³⁶ Ramazan Aksoy, “İslam Öncesi Toplumlarında ve İslam’da Kadının Statüsü”, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 15 (Haziran 2021), 28.

³⁷ Ebû Abdullah Hüseyin b Ahmed b Hüseyin Zevzeni, *Şerhü’l-Muallakati’s-seb’a* (Beyrut: Darü’l-İlmiyye, 1996), 18-22.

³⁸ Adnan Demircan, “Hz. Peygamber’in Çok Kadınla Evliliği Üzerine Bazı Düşünceler”, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu* (Hz. Peygamber’in Hayatından Kesitler, Çorum: İslami İlimler Dergisi Yayınları, 2007), 2/239-240.

³⁹ Süleyman b. Eş’as b. İshak el-Ezdi Ebû Dâvûd, *Kitâbü’s-Sünen*, thk. Muhammed Avvâme (Cidde: Darü’l-Kible li’s-Sekafeti’l-İslamiyye, 1998), “Talâk”, 24-25.

b. Umeyr, Urve b. Mes'ûd es-Sekafi, Süfyân b. Abdillâh, Ebû Akîl Mes'ûd b. Âmir gibi kişiler de çok sayıda evlilik yapmışlardır.⁴⁰

Câhiliye devrinde yapılan evliliklerin önemli sebeplerinden biri, bu evlilikler yoluyla kabileler arası ittifakların kurulmasının sağlanmasıydı. Bu şekilde ittifak kuran kabileler, herhangi bir savaş durumunda birbirlerine yardım eder ve bölgedeki varlıklarını korumaya çalışırlardı. Kabileler için kadınların doğurganlıkları çok önemliydi. Bu yüzden kabilelerine alınacak kadınların bâkire olmasına özen gösterir ve genellikle yaşlarının küçük olmasını tercih ederlerdi.⁴¹ Eğer alınan kız bakire değilse, kızın ailesi toplum tarafından ayıplanırdı. Bu duruma düşen aileler, genellikle üzerlerine atfedilen ayıptan kurtulmak için evlendirdikleri kızlarını öldürürlerdi.⁴² Evlendirilen bu çocuk gelinler ancak çocuk doğurduklarında aileye dâhil edilirdi.⁴³ Çocuk yaşta evlendirme geleneği, o dönemin Yahudilerinde de mevcut idi. Üzerine çalışma yaptığımız Hz. Safiyye, on yedi yaşında Hz. Peygamber ile evlenmiştir.⁴⁴ Hz. Peygamber'den önce de Yahudilerin ileri gelenlerinden iki kişiyle evlilik yapmıştır.⁴⁵ Yaptığı evlilikler dikkate alındığında, Yahudi dininin prensibi gereği Hz. Safiyye'nin ergenliğe girdikten sonra ailesi tarafından evlendirildiği anlaşılmaktadır.

1.7. HZ. PEYGAMBER'İN ÇOK EVLİLİĞİNİN SEBEPLERİ

İslâmiyet'in zuhurundan önce, çok eşlilik olgusunun kabile liderleri veya maddi açıdan güçlü kimseler arasında yaygın olduğunu ve bu evliliklerde herhangi bir sınır bulunmadığını belirtmiştik. Ancak İslâmiyet'in teşekkülünden sonra, çok eşliliğe sınırlama getirilmiştir. Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurur: “*Eğer yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın yahut da sahip olduğunuz ile yetinin. Bu, adaletten*

⁴⁰ Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb, *Kitâbü'l-Muhabber* (Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1942), 367.

⁴¹ Mustafa Öztürk, *Cahiliyyeden İslamiyet'e Kadın* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019), 25.

⁴² Cevâd Ali, *el-Mufasssal* (Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin, 1970), 4/635-638.

⁴³ Öztürk, *Cahiliyyeden İslamiyet'e Kadın*, 42.

⁴⁴ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 2001), 10/125.

⁴⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer Vâkıdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1966), 2/678.

ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”⁴⁶ Bu emirle, Müslüman erkeklerin yapabilecekleri evlilik sayısı dört ile sınırlandırılmıştır. Bu emirde yalnızca Hz. Peygamber’e ayrıcalık tanınmıştır. Allah, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurur: “Ey Peygamber! Mehirlerini verdiği hanımlarını, Allah’ın sana ganimet olarak verdiği ve elinin altında bulunan câriyeleri, amcanın, halanın, dayının ve teyzenin seninle göç eden kızlarını sana helâl kıldık. Bir de Peygamber kendisiyle evlenmek istediği takdirde, kendisini peygambere hibe eden mümin kadını, diğer müminlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere (helâl kıldık). Kuşkusuz biz, hanımları ve ellerinin altında bulunan câriyeleri hakkında müminlere neyi farz kıldığımızı biliriz. (Bu hususta ne yapmaları lâzım geldiğini onlara açıkladık) ki, sana bir zorluk olmasın. Allah bağışlayandır, merhamet edendir.”⁴⁷ Hz. Peygamber’e tanınan bu ayrıcalığın elbette belli başlı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepleri burada anlatmamız faydalı olacaktır.

Hz. Peygamber’in ilk evliliği Hz. Hatice ile olmuştur. Bu evlilik yirmi beş yıl sürmüştür ve Hz. Hatice, hicretten üç yıl önce vefat etmiştir.⁴⁸ Hz. Peygamber, Hz. Hatice’nin vefatının ardından Havle bint Hakîm aracılığıyla Hz. Sevede’ye evlilik teklif etmiş ve sonrasında bu evlilik gerçekleşmiştir.⁴⁹ Hz. Peygamber, Hz. Âişe ile evleninceye kadar yaşamını Hz. Sevede ile sürdürmüştür. Nebî’nin birden fazla eşe sahip olduğu dönem, yalnızca ömrünün son sekiz yılına tekabül etmektedir.⁵⁰ Bu bağlamda, Hz. Peygamber’e yöneltilen cinsellik odaklı evlilik eleştirileri geçerlilik kazanmamaktadır. Çünkü Hz. Peygamber, biyolojik olarak cinsel açıdan güçlü olduğu dönemleri tek eşli olarak geçirmiştir. Bu nedenle onun yaptığı evlilikleri cinsel arzuların tatmini gibi bir gerekçeye bağlamak gerçekçi bir yaklaşım olamaz. Zira bu eleştiri demografik ve biyolojik gerçeklerle örtüşmemektedir.

Hz. Peygamber’in yaptığı evliliklerin çoğunluğu, kabilelerle olan ilişkileri geliştirmek veya savaş yapılan topluluklarla aralarındaki gerginliği azaltmak amacıyla gerçekleşmiştir. Bu sayede, akrabalık ilişkileri kurularak kabilelerin İslâm’a geçiş süreçleri hızlandırılmıştır. Örneğin, Müslümanlar Benî Mustalik Gazvesi’nde büyük bir zafer elde etmişlerdir. Bu zaferin neticesinde, savaştan 700 esir, 5000 koyun ve 2000 deve elde etmişlerdir. Savaş esirleri arasında, Benî Mustalik kabilesinin lideri Hâris b. Ebû Dırâr’ın

⁴⁶ en-Nisâ 4/3

⁴⁷ el-Ahzâb 33/50.

⁴⁸ M Yaşar Kandemir, “Hatice”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/465-466.

⁴⁹ Aynur Uraler, “Sevede”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/584-585.

⁵⁰ Recep Erkocaaslan, *Peygamberimizin Hanımları* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2018), 131-132.

kızı Cüveyriye bint Hâris de bulunuyordu. Hz. Cüveyriye, bizzat Hz. Peygamber'e gelerek özgürlüğünü talep etmiş, Hz. Peygamber de onun fidyesini ödeyerek serbest bırakmıştır.⁵¹ Hz. Peygamber, Hz. Cüveyriye ile evlenince Müslümanlar, ellerindeki esirleri artık Rasûlullah'ın akrabaları oldukları için köle olarak tutmayı uygun görmemişler ve azat etmişlerdir. Bu sayede, Hâris Müslüman olmuş ve kabilesinin diğer üyelerinin neredeyse tamamı İslâm'ı kabul etmiştir.⁵²

Zamanla sayıları artan Müslümanların eğitilmesi oldukça önemli bir konuydu. Toplumun eğitilmesi açısından da Hz. Peygamber'in yaptığı evlilikler büyük fayda sağlamıştır. Çünkü kadınlarla ilgili İslâmi kaidelerin Müslüman olan kadınlara anlatılmasında, Hz. Peygamber'in hanımları büyük yarar sağlamışlardır. Özellikle Hz. Âişe başta olmak üzere, Hz. Peygamber'in hanımları kadınların eğitimi konusunda çok önemli bir boşluğu doldurmuşlardır.⁵³

Hz. Peygamber'in çok evlilik gerçekleştirmesinin bir diğer sebebi ise, İslâmiyet için birçok cefa çekmiş ve bedel ödemiş Müslüman kadınları korumasına alarak onların itibarını yükseltme amacıdır. Tebliğin ilk başlarında İslâmiyet'i kabul eden bazı kadınlar müşrikler tarafından işkenceye maruz kalmışlardır. Bu kadınlar başlangıçta Habeşistan'a, sonrasında Medine'ye hicret etmişlerdir. Ayrıca bazı kadınların kocaları da müşriklerle yapılan savaşlarda hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu olaylar neticesinde bu kadınlar çocuklarıyla birlikte açıkta kalmışlardır. Yaşlarının ilerlemiş olması da onları bakıma muhtaç hale getirmiştir. Hz. Peygamber, bu durumda olan bazı kadınları ve çocuklarını himayesi altına almış ve onlarla evlenmiştir. Bu bağlamda, Zeyneb bint Huzeyme⁵⁴, Ümmü Habîbe⁵⁵ ve Ümmü Seleme⁵⁶ ile yapılan evlilikler örnek olarak gösterilebilir.

⁵¹ Muhittin Akgül, "Hz.Peygamber'in Evlilikleri Üzerine Bir İnceleme", *Ekev Akademi Dergisi* 1/4 (Mayıs 1999), 98.

⁵² Ahmet Önkal, "Mustalık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/360-361.

⁵³ Mehmet Soysaldı, "Peygamber Efendimizin Evliliklerinin Sebep ve Hikmetleri", *Diyanet İlmî Dergi* 45/4 (Aralık 2009), 141.

⁵⁴ Erkocaaslan, *Peygamberimizin Hanımları*, 135.

⁵⁵ Aynur Uraler, "Ümmü Habîbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/318-319.

⁵⁶ M Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/328-330.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SAFİYYE BİNT HUYEY

2.1. DOĞUMU, NESEBİ VE HZ. PEYGAMBER İLE EVLİLİĞİNE KADAR HAYATI

Hz. Safiyye'nin tam adı, Safiyye⁵⁷ bint Huyey b. Ahtab b. Sa'ye Sa'ye⁵⁸ b. Âmir b. Ubeyd b. Ka'b b. el-Hazrec b. Ebû Habîb b. Nadîr b. Nahhâm b. Yenhûm'dur.⁵⁹ Hz. Safiyye Nâdir b. Nahhâm b. Yenhûm'un torunlarından olup soyu Hârûn b. İmrân'a dayanmaktadır.⁶⁰

Hz. Safiyye'nin doğum tarihi ile ilgili kaynaklarda net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Hayber'in fethinden sonra gerçekleşen düğün merasimi gecesinde Hz. Safiyye'yi gerdek için hazırlayan kadınlardan birinin: "Rasûlullah ile gerdeğe girdiğimde henüz on yedi yaşıma girmemiştim."⁶¹ şeklindeki rivayeti göz önünde bulundurulduğunda, doğum yılının miladi 610 yılına tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kesin bir tarih olmaması nedeniyle bazı araştırmacılar Hz. Safiyye'nin doğum yılını miladi 612 olarak kabul etmektedir.⁶² Doğum yeri Medine'dir.⁶³

Hz. Safiyye'nin, Hz. Peygamber ile evlenmeden önceki ismi konusunda kaynaklarda ittifak bulunmamaktadır. İbn Ebû Müleyke'den gelen bir rivayete göre, isminin Habîbe

⁵⁷ Ebû Abdillâh Muhammed İbn İshâk, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Ahmed Ferîd Mezîdî (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004), 284; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/116; İbn Habîb, *el-Muhabber*, 90; Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Riyaz Zirikli, Süheyl Zekkar (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1996), 2/78; Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhîm (Kahire: Dârü'l-Maârif, 1926), 3/165; Ebû'l-Hasen Alî b. el-Hüseyn b. Alî el-Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve'l-işraf*, thk. Kasım Muhammed Recep (Bağdat: el-Mektebetü't-Tarih, 1938), 262; Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd ez-Zâhirî İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, thk. Abdülkerim Sâmi el-Cündî (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 26; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhaki, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1352), 459; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, thk. Şuayb Arnaût, Abdükadir Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r Risale, 2005), 37.

⁵⁸ *Ensâbü'l-eşraf* adlı eserde "Sa'ye b. Âmir" yerine "Sa'ye b. Sa'lebe" geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/78; İbn Abdülber'in kaleme almış olduğu *el-İstî'âb* adlı eserinde "Sa'ye" yerine "Şu'be" geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed İbn Abdülber, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, thk. Alî Muhammed el-Bicâvî (Beyrut: Dâr'ul-Ceyl, 1992), 1871.

⁵⁹ *Üsdü'l-gâbe* adlı eserde "Yenhûm" kelimesinin yanı sıra "Nehûm" veya "Nâhûm" kelimelerinin de görmek mümkündür. Detaylı bilgi için bkz. Ebû'l-Hasen İzzüddîn Alî İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012), 1541.

⁶⁰ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/78.

⁶¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/125.

⁶² Sabuncu, *Hiz. Safiyye Bint Huyey*, 29.

⁶³ Aynur Uraler, "Safiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/474-475.

olduğu ve Hayber ganimetlerinde Hz. Peygamber'e safî hakkı olarak verilmesinden dolayı Safiyye ismiyle anıldığı belirtilmiştir.⁶⁴ Hz. Peygamber'in lider olması dolayısıyla savaşa katılsın ya da katılmasın, ona elde edilen ganimetten seçim hakkı verilmemiştir. Bu pay zırh, kılıç veya câriye olabilirdi. Örneğin, Hz. Peygamber Bedir Savaşı'nda Zülfikâr'ı, Zatürrikâ' Gazvesi'nde bir câriyeyi, Benî Kurayza'da ise Reyhâne bint Şem'un'u lider payı olarak almıştır.⁶⁵ Safî hakkı, İslâmiyet'ten önce de kullanılan bir uygulamadır.⁶⁶ Kastallânî, Hz. Safiyye'nin isminin Zeyneb olduğuna dair bir rivayet de aktarmaktadır.⁶⁷

Hz. Safiyye'nin hem Hz. Peygamber ile evliliğinden hem de daha önceki evliliklerinden çocuğu olmadığından kendisine Yahudi geleneğine göre "Ümmü Yahyâ" künyesi verilmiştir.⁶⁸ Hz. Peygamber ile evlenmesi hasebiyle de "*Peygamber müminlere kendilerinden daha yakındır, eşleri de onların anneleridir.*"⁶⁹ âyetine istinaden "Ümmü'l-Mü'minîn" şeklinde de anılmaktadır.

2.1.1. Aile Efradı

Hz. Safiyye Hz. Peygamber döneminde Medine'de yaşayan üç Yahudi kabilesinden Nadîr oğullarına mensuptur. Bu kabileler, Bâbil işgalinde hayatta kalan ve Medine'ye göç eden Yahudilerin soyundan gelmektedir. Nadîr ve Kurayza oğulları, Kohen ailesine mensup olup Hz. Hârûn'un soyundan gelmektedirler.⁷⁰ Hz. Safiyye'nin annesi, Kurayza oğullarından Rifâa' b. Samuel'in kız kardeşi Berre bint Samuel'dir.⁷¹ Babası ise Nadîr oğullarının lideri Huyey b. Ahtab'dır.⁷²

Huyey b. Ahtab'ın Hz. Peygamber'le ilk karşılaşması hicret sırasında gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde Huyey b. Ahtab ve Hz. Safiyye'nin

⁶⁴ Ebü'l-Hasen Muhammed b. el-Hasen İbn Zebâle, *Ahbâru'l-Medîne*, çev. Fatih Mehmet Yılmaz (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), 59.

⁶⁵ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/78.

⁶⁶ Mehmet Boynukalın, "Safî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/469-470.

⁶⁷ Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr Kastallânî, *İrşâdü's-Sârî li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Muhammed Abdülazîz el-Hâlidî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996), 9/229.

⁶⁸ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-Bâri bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Muhibbüddin el-Hatîb (Kahire: Dâru'r-Reyyan li't-Türas, 1987), 601.

⁶⁹ el-Azhâb 33/6

⁷⁰ Nuh Arslantaş, *Yahudilere Göre Hz. Muhammed ve İslâmiyet* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2011), 22-23.

⁷¹ İbn Habîb, *el-Muhabber*, 90.

⁷² İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, 37.

amcası Ebû Yâsir onu görmeye gitmişlerdir. Bu olayı Hz. Safiyye şöyle anlatmıştır: “Babam ve amcam Ebû Yâsir’in en sevdikleri çocuk bendim. Benimle görüşmeden diğer çocuklarıyla ilgilenmezlerdi. Rasûlullah Medine’ye gelip Kubâ’ya indiğinde, Benû Avf b. Amr memleketinde bulunan babam ve amcam, sabahleyin onu görmeye gittiler. Güneş batana kadar da dönmediler. Güneş batınca da yorgun, isteksiz, perişan bir halde döndüler. Ben her zaman yaptığım gibi onları sevinçle karşıladım. Vallahi ikisi de bana hiç iltifat etmedi. Çok üzgündüler. Amcam Ebû Yâsir babam Huyey b. Ahtab'a şöyle dedi:

“-Bu o mudur?

-Evet, vallahi odur.

-Onu tanıdın ve vasıflarını gördün mü?

-Evet...

-Peki, ona karşı içinde ne var?

-Vallahi sağ kaldığım müddetçe ona düşmanlık edeceğim.”⁷³

Huyey b. Ahtab’ın İslâm düşmanlığı konusunda en büyük yardımcıları, Hz. Safiyye’nin amcaları Mâlik, Ebû Yâsir ve Cüdey b. Ahtab olmuştur.⁷⁴ Kaynaklarda, Ebû Yâsir’in İslâm’a meylettiğine dair rivayetler de bulunmaktadır. Bu husus şu şekilde anlatılmaktadır: Ebû Yâsir ve Huyey b. Ahtab bir gün Rasûlullah’ın yanına giderek onun sohbetini dinlemişlerdir. Hz. Peygamber, Ebû Yâsir’e bazı şeyler söylemiş ve muhtemelen bu konuşmadan etkilenen Ebû Yâsir, kavmine dönerek şöyle demiştir: “Ey Kavmim! Bana itaat edin. Şüphesiz Allah beklemekte olduğunuz adamı size yolladı. Siz bu adama uyun. Sakın ona muhalefet etmeyin!” Huyey b. Ahtab ise şöyle yanıt vermiştir: “Öyle bir adamın yanından geliyorum ki, vallahi ben ona ebediyen düşman olacağım.” Bunun üzerine Ebû Yâsir: “Ey anamın oğlu. Bu hususta bana itaat et. Başka hususlarda bana isyan edebilirsin. Eğer bu konuda beni dinlersen helak olmazsın.” demiştir. Ancak Huyey: “Hayır, vallahi bu hususta sana asla itaat etmeyeceğim.” diyerek karşı çıkmıştır.⁷⁵ Bu rivayete rağmen, muhtemelen kabilecilik anlayışından dolayı Ebû Yâsir İslâm’a düşmanlığına devam etmiştir.

⁷³ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdümelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Ömer Abdüsselam et-Tedmürî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1990), 309.

⁷⁴ Sümeyye Başkaldırım, *Safiyye Bint Huyey -Naklettiği ve Hakkında Nakledilen Hadis Rivayetleri-* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 8.

⁷⁵ Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihaye* (Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1991), 4/317-318.

Devam eden bu düşmanlığı İbn Hişâm (öl. 218/833) şu şekilde anlatmaktadır: “Huyey ve kardeşi Ebû Yâsir b. Ahtab, Arapları en çok kıskananlardan, Allah’a ve Rasûlü’ne en çok düşmanlık edenlerden ve güçleri yettiğince insanları İslâm’dan döndürmeye en çok çabalayanlardandı.⁷⁶ Bu ikisi için şu âyet indirilmiştir: “*Kitap ehlinin çoğu, hak kendilerine apaçık belli olduktan sonra, içlerindeki çekememezlikten ötürü, sizi inandıktan sonra küfre döndürmeyi isterler. Allah’ın emri gelene kadar onları affedin, geçin. Allah muhakkak her şeye Kâdir’dir.*”⁷⁷

Kurayza oğulları Savaşı’nda öldürülene kadar Huyey b. Ahtab’ın Hz. Peygamber’e düşmanlığı devam etmiştir. İbn Kesîr (öl. 774/1373), Hz. Safiyye’nin babasının ölümüyle ilgili olarak şu bilgiyi aktarmaktadır: “Ebû Yâsir’in sonunun ne olduğunu bilemiyorum. Ancak Safiyye’nin babası Huyey b. Ahtab, Rasûlullah’ın azılı bir düşmanıydı. Bu düşmanlığımı, Benî Kurayza Gazvesi sonunda Rasûlullah’ın önüne bir küme gibi yığılıp öldürülüşüne kadar devam ettirdi. Allah ona lanet etsin.”⁷⁸

Hz. Safiyye’nin adını bilmediğimiz bir kardeşi ya da bir yeğeni de bulunmaktadır. Bu kardeşin ya da yeğenin varlığı, Hz. Safiyye’nin bıraktığı mirasın devriyle ilgili rivayetlerden anlaşılmaktadır. Hz. Safiyye’nin vefatının ardından miras olarak 100.000 dirhem değerinde bir mal kalmıştır.⁷⁹ Rivayetler şu şekilde aktarılmaktadır. Hz. Safiyye Yahudi olan bir yeğenine vasiyette bulunmuştur. Ayrıca Hz. Âişe’ye de bin dinar vasiyette bulunmuştur. Bu vasiyeti de Abdullah b. Ca’fer’in oğullarından birinin yanına bırakmıştır. Yeğeni bu durumu işitince kendisine varis olması için Müslüman olmuştur. Ancak ona varis olamamıştır. Çünkü halasının kendisine vasiyet ettiğini almak isteyince Abdullah’ın oğlunun onu harcadığını görmüştür. Bunun üzerine Hz. Âişe: “Yazıklar olsun ona! Halasının bana vasiyet ettiği bin dinarı kendisine verin diyerek vasiyetin yerine getirilmesini istemiştir.”⁸⁰ Bir diğer rivayet ise şu şekildedir: “Hz. Safiyye kâfir olan kardeşine Müslüman olursan varisim olursun deyince kavmi bunu duyarak Hz. Safiyye’nin kardeşine: “Dünyalık karşısında dinini mi satacaksın?” diye çıkışılar. Bunun üzerine Hz. Safiyye’nin kardeşi Müslüman olmayı kabul etmemiştir. Bu nedenle varis olamayacağı için Hz. Safiyye kendi malının üçte birinin kardeşine verilmesini vasiyet etmiştir.”⁸¹

⁷⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 325.

⁷⁷ el-Bakara 2/109

⁷⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 3/318.

⁷⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/124.

⁸⁰ Beyhaki, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 460.

⁸¹ Beyhaki, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 6/459.

2.1.2. Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'den Önceki Evlilikleri

Hz. Safiyye, Hz. Peygamber ile evlenmeden önce iki evlilik yapmıştır. Bu evliliklerden çocuk sahibi olmamıştır.⁸² İlk evliliğini Nadîr oğullarından Sellâm b. Mişkem ile gerçekleştirmiştir.⁸³

Sellâm b. Mişkem, Medine'de ikamet eden Nadîr oğullarına mensup, âlim ve ticaretle uğraşan bir şahsiyetti.⁸⁴ Bazı rivayetlerde onun kabilesinin lideri olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Örneğin, Sevîk Gazvesi⁸⁵ bahsinde kaynaklarda kabilesinin reisi olduğu belirtilmektedir. Ancak, bu tür rivayetler bulunsa da Nadîr oğullarının asıl lideri Huyey b. Ahtab'dır zira kabile için hayati kararlar alınırken onun sözü dinlenmekteydi.⁸⁶ Örneğin Nadîr oğulları ile savaş yapılmadan önce, Hz. Peygamber'e suikast düzenlemek isteyen Huyey b. Ahtab, kavmine şöyle demiştir: “Ey Yahudi Cemaati! Muhammed, bize ashabından sayıları onu bile bulmayan küçük bir grupla geldi. (Hz. Peygamber'in yanında Ebû Bekir, Ömer, Ali, Zübeyr, Talha, Sa'd b. Muâz, Üseyd b. Hudayr ve Sa'd b. Ubâde vardı.) Yanında durduğu evin üstünden Muhammed'in üzerine bir taş atın ve onu öldürün. Siz onu şu andan daha تنها bir vakitte asla bulamazsınız. Eğer o ölürse, Kureyş'ten yanına gelip ona katılan yakın ashabı dağılır. Burada Evs ve Hazrec'den olan müttetikleriniz kalır. O andan itibaren de onlara ne isterseniz yaparsınız. Siz hep böyle bir anı beklemiyor muydunuz?” Bu fikir uygun görünse de Sellâm b. Mişkem bu plana karşı çıkmış ve kavmine şu şekilde seslenmiştir: “Ey kavmim! Bu sefer bana itaat edin ve sonraki zamanlarda isterseniz hep bana isyan edin.” dedi.⁸⁷ Çünkü Sellâm, Hz. Peygamber'in Allah tarafından uyarılacağını ve Müslümanlarla yaptıkları anlaşmanın bozulmasından korkmuştur.⁸⁸ Bu önemli konuda Sellâm'ın sözünün dinlenmemesi, onun Nadîr oğullarının reisi olduğu iddiasını zayıflatmaktadır. Arap kabile geleneğinde, kabile reisleri mutlak itaat edilen krallar gibi değildi. Kabile içerisinde sözüne değer verilen pek çok kimse bulunabilmekteydi. Dolayısıyla yüzyıllar boyunca Araplarla yan yana yaşayan Yahudilerin de benzer bir

⁸² Leyla Akdoğan, *Huyey bin Ahtab* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 16.

⁸³ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/678.

⁸⁴ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, thk. Şuayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985), 149.

⁸⁵ Bedîr Savaşı'nda öldürülenlerin intikamını almak için yola çıkan Ebû Süfyân ve adamlarına karşı düzenlenen gazvedir. Detaylı bilgi için bkz. İsmail Yiğit, “Sevîk Gazvesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/585.

⁸⁶ Akdoğan, *Huyey bin Ahtab*, 20.

⁸⁷ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 364.

⁸⁸ Akdoğan, *Huyey bin Ahtab*, 38.

yönetim şeklini benimsediklerini düşünmek yanlış olmayacaktır. Bu sebeple Huyey b. Ahtab veya Sellâm b. Mişkem’i kabilenin tek reisi olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Sellâm b. Mişkem ile Hz. Safiyye’nin evliliği çok uzun sürmemiştir.⁸⁹ Bazı rivayetlerde Hz. Safiyye’nin boşandığı⁹⁰ bazı rivayetlerde ise kocasının vefatından sonra⁹¹ bir diğer evliliğini yaptığına dair bilgiler bulunmaktadır. Sellâm b. Mişkem’in diğer eşi ise Zeyneb bint Hâris’tir. Bu kadın, kaynaklarda Hz. Peygamber’i zehirleyen Yahudi kadın olarak geçmektedir.⁹² Bu konuyla ilgili detaylı bilgi, Hz. Peygamber’in zehirlenmesiyle ilgili kısımda ele alınacaktır. Sellâm b. Mişkem, Netât Kalesi’nde öldürülmüştür.⁹³

Hz. Safiyye, Sellâm b. Mişkem’den sonra amcası Rebî‘ b. Ebü’l-Hukayk’ın oğlu Kinâne ile evlenmiştir.⁹⁴ Bu evlilik, 6/628 yılının sonu veya 7/629 yılının başlarında gerçekleşmiştir.⁹⁵ Kinâne, Nadîr oğullarının âlim ve şairlerinden biridir.⁹⁶ Kinâne ile ilgili birçok rivayet, Hayber’in fethi sırasında Nadîr oğullarının hazinesinin yerini göstermemesi ve akabinde öldürülmesiyle ilgilidir.

2.1.3. Hz. Safiyye’nin Hz. Peygamber’in Eşleri ile İlişkisi

Hz. Peygamber, Hayber’in fethinden sonra kendisine safî hakkı olarak aldığı Hz. Safiyye ile Sedd’ül-Sahbâ bölgesinde evlenmiştir.⁹⁷ Peygamber ve sahâbîleri, Medine’ye dönüş yolunda şehre yaklaşırken gelenek gereği hızlanmışlardır. Bu sırada, Hz. Peygamber’in bineği tökezleyince Hz. Safiyye ile yere düşmüşlerdir. Hz. Peygamber’in hanımları da o sırada şehrin yüksek bir yerinden onların gelişini izlemekteydiler. Bu olayı gören Hz. Peygamber’in hanımlarından bazıları: “Allah bu Yahudi kadını defedip

⁸⁹ Ömer Sabuncu, “Hz. Peygamber’in Hanımı Hz. Safiyye’nin Hayatı ve Kişiliği”, *İstem* 14/28 (2016), 307-330.

⁹⁰ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/117.

⁹¹ Taberî, *et-Târîh*, 3/166.

⁹² Gülgün Uyar, “Zeyneb bint Hâris”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/360.

⁹³ Vâkıdî, *el-Megâzi*, 2/678.

⁹⁴ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/117.

⁹⁵ Sabuncu, “Hz. Peygamber’in Hanımı Hz. Safiyye’nin Hayatı ve Kişiliği”, 315.

⁹⁶ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, 149.

⁹⁷ Buhârî, “Cihâd ve’s-Siyer”, 74.

mahvetsin.” demişlerdir. Sonrasında, Hz. Peygamber yere düşen Hz. Safiyye’yi tekrar örtüp bineğe bindirerek Medine’ye getirmiştir.⁹⁸

Hz. Peygamber, Hz. Safiyye’yi Medine’ye getirdiğinde onu ensârdan bir ailenin evine yerleştirmiştir.⁹⁹ Hz. Safiyye’nin Medine’ye geldiği gün, kadınlar meraklanarak onu görmeye gitmişlerdir. Hz. Safiyye’nin güzelliğinden bahseden kadınlar, Hz. Zeyneb ve Hz. Âişe’yi endişelendirmiştir.¹⁰⁰ Bunun üzerine Hz. Âişe: “Ben de gizlenerek ve yüzüme peçe örtüp gittim. Fakat Rasûlullah gözüme bakıp beni hemen tanıdı. Bunun üzerine geri döndüm ve hızlıca yürüdüm. Rasûlullah bana yetişti ve beni göğsüne bastı. Sonra, Onu nasıl buldun? diye sordu. Hz. Âişe de Rasûlullah’a: Çekil git! Yahudi kadınlarından sıradan bir kadındır.” dedi.¹⁰¹ Hz. Zeyneb de Medine’nin kadınlarından etkilenmiş olacak ki, Hz. Cüveyriye’ye: “Bu kadının Rasûlullah’ı etkisi altına alacağını düşünüyorum.” demiştir. Bunun üzerine Hz. Cüveyriye ise: “Hayır, öyle değil. Bu tür kadınlar, kocalarının yanında çok az itibar görürler” yanıtını vermiştir.¹⁰²

Hz. Safiyye, bir süre sonra Hz. Peygamber’in diğer hanımlarının yanına yerleştirilmiştir. İlk başlarda, Hz. Peygamber’in eşleri tarafından pek sıcak karşılandığı söylenemez. Buna örnek olacak bir vakıayı, Hz. Safiyye şöyle anlatmıştır: “Rasûlullah’ın zevcelerinden hoş olmayan bazı sözler işitirdim. Beni küçümseyerek ‘Ey Yahudi’nin kızı!’ diyorlardı. Fakat Rasûlullah’ın bana karşı çok nazik davrandığını ve bana ikramda bulunduğunu görüyordum. Bir gün yanıma girdi; ağlıyordum. Bana, ‘Neyin var?’ dedi. Ben, ‘Eşlerin beni küçümsüyorlar ve bana ‘Ey Yahudi’nin kızı!’ diyorlar dedim. Baktım ki Rasûlullah öfkelenmiş ve sana böyle söyledikleri zaman veya sana karşı kibirlendiklerinde, sen de ‘Babam Hârûn, Amcam Mûsâ’dır de!’ demiştir.¹⁰³

Hz. Safiyye, Hz. Peygamber’in zevceleri arasında en güzel yemek yapan kadınlardan biriydi.¹⁰⁴ Bu durum, Hz. Âişe’yi kıskandıırıyordu. Bir gün, Hz. Âişe şöyle anlatmıştır: “Rasûlullah yanımdayken Safiyye, onun için yaptığı bir yemeği gönderdi. Câriyeyi

⁹⁸ Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b Ebû Şeybe, *Kitabü'l-Megâzi*, thk. Abdülaziz b. İbrahim el-Amrî (Riyad: Dâru Künûzi İşbiliyâ, 1999), 304-305.

⁹⁹ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/79.

¹⁰⁰ Mustafa Kıranatlıoğlu, “Peygamber Hanımlarının Kıskançlıkları”, *Batman Akademi Dergisi* 5/2 (Aralık 2021), 343-362.

¹⁰¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Muhammed Mustafa el-A‘zamî (Riyad: Şirketü't-Tibâati'l-Arabiyye, 1984), “Nikâh”, 50.

¹⁰² Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/79.

¹⁰³ Vâkîdî, *el-Megâzi*, 2/676; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/279.

¹⁰⁴ Ebû Dâvûd, 89 (No. 3568).

gördüğümde beni şiddetli bir titreme tuttu ve tabağa vurup kırdım. Rasûlullah bana bakınca yüzündeki kızgınlığı gördüm ve dedim ki: “Rasûlullah’ın bugün beni lanetlemesinden Allah’a sığınırım.” Bunun üzerine Rasûlullah, “Daha iyi yaparsın” karşılığını verdi. Ey Allah’ın Rasûlü! Bunun kefareti nedir? diye sordum. O da “Onun gibi bir tabak ve aynısıyla yemek” buyurdu.¹⁰⁵

Hiz. Âişe’nin Hiz. Peygamber’e olan derin sevgisi, onun Hiz. Safiyye’ye karşı kıskançlığını artırıyor ve bazen söylememesi gereken cümleler sarf etmesine sebep oluyordu. Örneğin, bir gün Hiz. Âişe, Hiz. Peygamber’in yanında Hiz. Safiyye’nin boyunun kısa olmasına atıfta bulunarak, “Ey Allah’ın Rasûlü! Safiyye şöyle bir kadındır.” dedi. Bunun üzerine Hiz. Peygamber, “Öyle bir söz ettin ki; o söz, şayet denize karışmış olsaydı denizin suyunu bile bozardı.” buyurdu.¹⁰⁶

Hiz. Safiyye’yi kıskananlardan bir diğeri de Hiz. Zeyneb’ti. Bir sefere çıktığında, Hiz. Safiyye’nin devesinde bir hastalık vuku bulmuştu. Hiz. Zeyneb’in ise yanında birden fazla deve vardı. Hiz. Peygamber, Hiz. Zeyneb’e: “Safiyye’nin devesi hastalandı, senin develerinden birini ona versen?” diye ricada bulunmuştu. Hiz. Zeyneb ise, “Bu Yahudi kadına mı vereceğim?” diyerek olumsuz cevap verince, Hiz. Peygamber bu cevaba kızdı ve muharrem ile zilhicce ayları olmak üzere ona iki ay yaklaşmadı. Hiz. Zeyneb, Hiz. Peygamber’in bu uygulamasından dolayı şöyle demiştir: “Ondan ümidimi kestim ve yatağımı dürüp kaldırdım. Durum bu vaziyetteyken bir gün, gündüz ortasında kendimi Rasûlullah’ın gölgesinde buldum; bana geliyordu.”¹⁰⁷

Yukarıda anlatılan rivayetler ışığında, Hiz. Peygamber’in zevcelerinin Hiz. Safiyye’yi pekiyi karşılamadıkları anlaşılmaktadır. Özellikle Yahudi bir aileden gelmesi hasebiyle onu küçük görmüşlerdir. Zevcelerinin bu kıskanç tavırları, Hiz. Peygamber’in ölümüne kadar devam etmiştir. Hiz. Peygamber vefat etmeden önce hasta yatağında yatarken, bütün eşleri onun başında toplanmışlardır. Hiz. Safiyye, Hiz. Peygamber’in hastalığına o kadar üzölmüştü ki ona, “Ey Allah’ın Rasûlü! Keşke sana gelen bana gelseydi!” demiştir. Zevceleri, Safiyye’nin bu sözlerinden sonra birbirleriyle kaş göz hareketi yaparak onu alaya almışlardır. Hiz. Peygamber bu durumu fark edince, “Gidin ağızlarınızı yıkayın.” diyerek

¹⁰⁵ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Sıdkî Muhammed Cemil Attar (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1991), 43/384 (No. 24344).

¹⁰⁶ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 34 (No. 4875).

¹⁰⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/123.

onları ikaz etmiştir. Zevceleri, Hz. Peygamber'in bu ikazını anlamamışlardır. Bunun üzerine Hz. Peygamber, kaş göz hareketi yaparak onların Hz. Safiyye'yi küçük gördüklerini ve onun sözlerinde içten olduğunu, Müslümanlığında samimi olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁸ Hz. Safiyye, yaşadığı kıskançlıklara¹⁰⁹ rağmen kimseye karışmadan mütevazı bir hayat sürmeye özen göstermiş ve Hz. Peygamber'in teveccühünü kazanmıştır.¹¹⁰

2.2. HZ. PEYGAMBER'İN BENÎ NADİR KABİLESİ İLE İLİŞKİLERİ

İslâm tarihi kaynaklarında, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret etmeden önce Mekke'de Yahudilerle olan ilişkileri hakkında çok fazla rivayet bulunmamaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri, tebliğ faaliyetlerinin ilk başta gizli olarak başlaması ve sonrasında Mekke'de bulunan kabilelerle sınırlı kalmasıdır. Yahudilerle olan ilişkiler ise, Mekke'de kurulan panayırlara katılan tüccarlarla sınırlı kalmıştır.¹¹¹ Yine de Yahudi hahamlar, kendi kitaplarında son peygamberin yakın zamanda geleceği ve bu peygamberin kendi soylarından olacağını düşünmekteydiler.¹¹² Bunun en güzel örneği, Hz. Peygamber Medine'ye hicret etmeden önce, Yahudilerin Evs ve Hazrec kabilelerine gelecek peygamber hakkında bilgiler vermeleridir. Yahudiler Son peygamberin Arap soyundan gelmesi nedeniyle, onu ve getirdiklerini inkâr etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak, Bişr b. Berrâ Yahudilere şöyle demiştir: “Ey Yahudiler topluluğu, Allah'tan sakınınız ve Müslüman olunuz. Siz bizi gelecek peygamber ile korkutuyordunuz, hâlbuki biz o zaman ehli şırtık. Bize onun peygamber olduğunu haber veriyordunuz ve bize onu sıfatlarıyla vasıflandırıyorlardınız.” Bunun üzerine Sellâm b. Mişkem: “O, bildiğimiz şeyleri bize getirmedi. O, size zikretmiş olduğumuz kimse değildir.” demiştir.¹¹³ Bu olay üzerine Allah, şu âyeti inzâl etmiştir: “Onlara Allah katından ellerindeki (Tevrat) doğrulayan bir kitap gelince, daha önce

¹⁰⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/124.

¹⁰⁹ Celaleddin Vatandaş, *Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslama Daveti Medine Dönemi* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2015), 380.

¹¹⁰ Başkaldırım, *Safiyye Bint Huyey -Naklettiği ve Hakkında Nakledilen Hadis Rivayetleri-*, 18.

¹¹¹ Sevda Cengiz, *Hz. Muhammed Döneminde Benî Nadir ile İlişkiler* (Kars: Kafkas Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 54.

¹¹² Selim Özdemir, *Siret-Kur'an Bağlamında İbn Hişam'ın es-Siret'ün Nebeviyye Adlı Eseri* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 15.

¹¹³ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/189.

kâfirlere karşı zafer isterlerken işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'ân) kendilerine gelince onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti böyle inkârcıdır."¹¹⁴

Medine'de bulunan üç Yahudi kabilesinden biri olan Nadîr oğulları Medine şehrinin dış taraflarında bulunan Benî Hatme Mezarlığı yakınlarında ikamet eden ve diğer Yahudi kabileler arasında en büyük olanıydı. Nadîr oğulları, hicretten önce diğer Yahudi kabilelere üstünlüğünü kabul ettirmeyi başarmıştı. Öyle ki, Nadîr oğullarından bir kişi diğer kabilelerden birini öldürdüğünde yarım diyet ödenirken, diğer kabileler onlardan birini öldürdüğünde tam diyet ödemek zorundaydılar. Hz. Peygamber, Medine'ye hicretinden sonra bu adaletsiz uygulamayı yaptığı bir hakemlik vasıtasıyla ortadan kaldırmıştır.¹¹⁵

Nadîr oğulları, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinin ilk başlarında ona karşı uygunsuz bir davranış sergilememişlerdir. Hz. Peygamber, Medine'nin kozmopolit yapısı ve Yahudilerin sayıca Müslümanlardan fazla olması hasebiyle, toplumsal barışı korumak ve Yahudilerden gelebilecek bir tehlikeyi¹¹⁶ önlemek amacıyla Medine Anlaşması'na¹¹⁷ onları da dâhil etmiştir. Bu anlaşmaya göre: "Yahudiler, müminler gibi savaş devam ettiği müddetçe savaş masraflarını kendileri karşılayacaklardır. Avfoğulları Yahudileri, müminlerle birlikte bir ümmet teşkil eder. Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri de kendilerinedir. Buna mevlâları da dâhildir. Yahudilerden hiçbir kimse, Hz. Muhammed'in izni olmadan Müslümanlarla birlikte savaşa katılamayacaktır. Medine'ye yönelik bir saldırı olması halinde, Yahudiler ve Müslümanlar kendi savaş masraflarını kendileri karşılayacak ve bu sahifede gösterilen kimselere savaş açanlara karşı yardımlaşacaklardır. Onların arasında kötülük değil, iyi niyet ve samimiyet hâkim olacaktır. Bu vesikadaki bütün kurallara muhakkak riayet edilecektir." (24-25-36 ve 37. maddeler)¹¹⁸ Hz. Peygamber'in bu iyi niyetli teşebbüsüne rağmen Yahudiler yapılan bu anlaşmayı, ellerine geçen her fırsatta ihlal etmeye çalışmışlardır.

¹¹⁴ el-Bakara 2/89.

¹¹⁵ Nadîr Özkuyumcu, "Benî Nadîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/275-276.

¹¹⁶ İhsan Arslan, "Hz. Peygamber Döneminde Medine'de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (2021), 41-83.

¹¹⁷ Medine'deki farklı etnik gruplar ve farklı dinlere mensup kişiler tarafından hazırlanan ve Hz. Peygamber'in önderliğinde yapılan anlaşmadır. Detaylı bilgi için bkz. Mustafa Özkan, "Medine Vesikası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), 212-215.

¹¹⁸ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Ankara: Yeni Şafak, 2003), 202-210; Özkan, "Medine Vesikası", 215.

Nadîr oğullarıyla olan ilişkiler, özellikle Bedir Savaşı'ndan sonra bozulmaya başlamıştır. Bunun temel sebebi, Kaynukâ' oğullarının Bedir Gazvesi'nden sonra yapılan Medine Anlaşmasını ihlal etmeleri ve akabinde şehirden sürgün edilmeleri olmuştur.¹¹⁹ Bir diğer önemli sebep ise, hem Araplar tarafından sevilen hem de kendi kabilelerine mensup olan Kâ'b b. Eşref'in öldürülmesi olmuştur.¹²⁰

Nadîr oğulları kabilesi ile Müslümanlar arasındaki çatışmayı alevlendiren bir diyet konusu olmuştur. Bu diyet, 3/625 yılında meydana gelen Bi'rîmaûne¹²¹ olayı sırasında ölümden kurtulan Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin, Medine'ye dönüş yolunda kendilerine saldıran gruptan olduğunu düşünerek Benî Âmir kabilesine mensup iki kişiyi öldürmesiyle gündeme gelmiştir. Bu kabile ile barış söz konusu olduğundan, aralarındaki bu yanlış anlaşılmanın çözümü diyet ile sağlanacaktı. Hz. Peygamber, diyetin derhal ödenmesi için Medine Vesikası uyarınca diğer vatandaşlar gibi Nadîr oğullarının da bu diyete iştirak etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber, bir grup Müslümanla birlikte Nadîr oğullarının mahallelerine gitmiştir.¹²² Nadîr oğulları ile yapılan toplantıda, Hz. Peygamber öldürülen iki kişinin diyeti hususunda onlardan yardım istemiştir. Onlar da: "İstediğin kadar yardım ederiz ey Ebü'l-Kâsım! Sen bizi pek ziyaret etmez ve bize gelmezdin. Otur, sana yemek yedirelim." demişlerdir. Hz. Peygamber de bu davet üzerine beklerken, Nadîr oğulları sayılarının az olmasını fırsat bilerek bir suikast düzenlemek istemişlerdir. Suikast anında Hz. Peygamber, bir ihtiyaç gidermek için yerinden kalkarak suikasttan kurtulmuştur.¹²³ Hz. Peygamber, Nadîr oğullarının kendisine düzenlemeye çalıştıkları suikast teşebbüsünü öğrendikten sonra onlara bir elçi göndererek on gün içerisinde Medine'yi terk etmelerini, aksi takdirde öldürüleceklerini bildirmiştir. Bu uyarıyı dikkate alan Nadîr oğulları, Medine'den ayrılmak için hazırlanırken Abdullah b. Übey b. Selûl'ün iki bin kişilik kuvvetle

¹¹⁹ Arslan, "Hz. Peygamber Döneminde Medine'de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması", 47.

¹²⁰ Kâ'b b. Eşref, hem Yahudi kabileler hem de Araplar tarafından sevilen bir Yahudi şairdir. Müslümanları hicvetmesi ve yazdığı şiirlerle müşriklerin intikam duygularını artırmasından dolayı, Bedir Gazvesi'nden sonra ve Uhud Gazvesi'nden önce öldürülmüştür. Detaylı bilgi için bkz. Mehmet Ali Kapar, "Kâ'b b. Eşref", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/3-4.

¹²¹ Hz. Peygamber'in İslâm'ı öğretmek amacıyla gönderdiği yetmiş sahâbinin katledildiği trajik hâdisedir. Detaylı bilgi için bkz. Ahmet Önkâl, "Bi'rîmaûne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/195-196.

¹²² Güngör Aksu, "Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması", *Siyer Araştırmaları Dergisi* 6 (Aralık 2019), 79-98.

¹²³ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 324.

yardım edeceğini söylemesi üzerine, Medine'den ayrılmayacaklarını ve savaşa hazır olduklarını bildirmişlerdir.¹²⁴

Müslümanlar, savaş için gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra 3/625 yılında Nadîr oğullarının üzerine sefere çıkmışlardır. Savaş esnasında herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmamak için yol üzerinde Kurayza oğulları ile tarafsızlık anlaşması yaparak yollarına devam etmişlerdir. Nadîr oğullarının kalesi on beş gün muhasara altında kaldıktan sonra, savaşın şiddeti ve Abdullah b. Übey b. Selûl'den bekledikleri yardımın gelmemesi üzerine Hz. Peygamber ile anlaşma yoluna gitmişlerdir. Talepleri doğrultusunda, develerinin alabileceği yüklerle Medine'den ayrılmışlardır.¹²⁵

Hz. Peygamber ve Nadîr oğulları arasındaki ilişkilere baktığımızda, başlangıçta Nadîr oğullarının Müslümanlara karşı herhangi bir olumsuz tavır sergilemedikleri görülmektedir. Medine Vesikası ile Hz. Peygamber'in siyasi otoritesini ve devlet başkanlığını kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak, Huyey b. Ahtab'ın Hz. Peygamber'i ilk gördüğündeki tepkisi, Nadîr oğullarının Hz. Peygamber ile dostane ilişkiler kurmayacaklarını açıkça göstermektedir. Müslümanların Bedir Savaşı'ndaki başarısından Nadîr oğullarının memnun olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Bu başarıdan zarar görebilecekleri endişesiyle, Medine Vesikası'ndaki hukuk kurallarını sürekli olarak ihlal etmişlerdir. Bi'rîmaûne olayında ortaya çıkan diyet meselesinin görüşmeleri sırasında, açıkça devlet başkanına suikast düzenlemeye çalışmışlardır. Bu teşebbüsün normal cezası ölüm olmasına rağmen, Hz. Peygamber Medine'deki barış ortamını korumak amacıyla onlardan Medineyi terk etmelerini istemiştir. Yapılan bu iyi niyet gösterisine rağmen, münafıklardan gelecek yardıma güvenerek savaşmak istemişlerdir. Bekledikleri yardımı bulamayan Nadîr oğulları, yine de Hz. Peygamber'in merhameti sayesinde, develerinin alabildiği yüklerle yurtlarını terk etmişlerdir.

¹²⁴ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 325.

¹²⁵ Özkuyumcu, "Benî Nadîr", 32/275.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HZ. SAFİYYE’NİN HZ. PEYGAMBER’LE EVLİLİĞİ HAKKINDAKİ İSLÂM TARİHÇİLERİNİN RİVAYETLERİ VE ORYANTALİSTLERİN YORUMLARININ MUKAYESESİ

3.1. HZ. SAFİYYE’NİN HAYBER FETHİ’NDE ESİR ALINMASI

Hayber bölgesi, Medine’nin 180 km kuzeyinden başlayan ve deniz seviyesinden 850-1000 metre yükseklikte bulunan, çevresi volkanik topraklarla kaplı bir vadidir. “Hayber” ismi, İbrânîce kökenli olup “kale” anlamına gelmektedir.¹²⁶ Bu ismin verilmesinin temel sebebi, bölgenin dayanıklı kaleler etrafında kurulmuş olması olabilir.¹²⁷ Bölgenin su bentleri ve verimli toprakları, onu ziraî açıdan önemli hale getirmektedir. Hayber’in önemli kalelerinden biri olan Ketîbe kalesinde, Hz. Peygamber zamanında 40.000’e yakın hurma ağacı olduğu bildirilmektedir.¹²⁸ Aynı zamanda, Hayber bölgesinin güney-kuzey ticaret yolunun üzerinde bulunması, bölgedeki meyveler, silahlar, ziynet eşyaları ve ziraat aletleri gibi ürünlerin ticaretini yaparak finansal gelir elde etmelerini sağlamıştır. Ticari getirileri ve sağlam kaleleri sayesinde Hayber vadisi, Yahudiler için önemli bir yerleşim alanı olmuştur.¹²⁹

Medine’de yaşayan Nadîr oğulları ve Kaynukâ’ oğulları, Medine Vesikası’ndaki anlaşma hükümlerine uymadıkları için sürgün edilmişlerdir. Bu Yahudi kabileleri, sürgün edildikten sonra Hayber bölgesine yerleşmişlerdir.¹³⁰ Şehirlerinden ayrılmanın getirdiği acı, Yahudilerin Müslümanlara karşı kinini artırmış, her fırsatta intikam almak için müttefik aramaya ve finansal kaynaklarını bu amaçla kullanmaya başlamışlardır. Özellikle

¹²⁶ el-Melikü’l-Müeyyed İmâdüddîn İsmâil b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî Ebü’l-Fidâ’, *Ebü’l-Fidâ Coğrafyası*, çev. Ramazan Şeşen (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2017), 94; Muhammed Hamîdullah, “Hayber”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/20-22.

¹²⁷ Ebü Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût el-Hamevî, *Mu‘cemü’l-büldân* (Kahire: Matbaatü’s-Saade, 1906), 2/409.

¹²⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/202.

¹²⁹ Hamîdullah, “Hayber”, 17/20.

¹³⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 3/145.

Gatafânlıları¹³¹ Müslümanlara karşı kışkırtarak bir ordu oluşturmayı amaçlamış ve bu hedeflerine ulaşmışlardır.¹³²

Müslümanların Medineli müşriklerle gerçekleştirdikleri Hudeybiye Anlaşması,¹³³ kuzeydeki Yahudi tehlikesiyle başa çıkmak için büyük bir imkân sağlamıştı. Bölgede bulunan Yahudi kabileleri, Suriye ve Irak'tan gelen ticaret kervanları için büyük bir tehlike oluşturuyordu. Aynı zamanda Hayber Yahudileri, kalelerinin güçlü savunması ve geniş silahlanma kapasiteleri sayesinde Rasûlullah'ın onları kuşatma ihtimaline karşı kendilerini güvende hissediyorlardı. Her gün yaptıkları tatbikatlarda, Rasûlullah'ın saldırma ihtimalini küçümseyerek, kendi aralarında bunu alay konusu ediyorlardı. Medine Yahudileri de benzer şekilde, Hayber'in yüksek ve sağlam kaleleri, geniş su kaynakları ve güçlü savunma sistemleri nedeniyle Müslümanların bu şehri ele geçiremeyeceğini düşünüyorlardı. Onlara göre, Hayber'deki 1.000 zırhlı asker ve Benî Esed ile Gatafânlıların desteği, şehri tüm Araplara karşı korumakta yeterliydi. Bu düşüncelerini Müslümanlara fısıldayarak, onların moralini bozmaya ve seferden caydırmaya çalışıyorlardı.¹³⁴

Müslümanlar, Hudeybiye'den döndükten sonra kapsamlı bir savaş hazırlığına girişmişlerdir. Hz. Peygamber, savaşın zorlu geçeceğini tahmin ettiğinden, Müslümanlara bu doğrultuda emir vermiştir. Hudeybiye'de Hz. Peygamber'i yalnız bırakan Bazı münafıklar da ganimet arzusuyla bu savaşa katılmak istemişlerdir. Hz. Peygamber, Medine sokaklarında bir tellal görevlendirerek, "Cihad aşkıyla olmadıkça benimle çıkmayın. Ganimete gelince, hayır!" buyurmuştur. Savaş hazırlıkları, Medine'de Hz. Peygamber ile anlaşma yapmış Yahudiler arasında tedirginlik ve korku yaratmıştır. Bir Yahudi, bu hazırlıkları görünce düşmanca bir tavırla Müslümanlara, "Hayber'in savaşını, karşılaştığınız bedevilerin savaşı gibi mi sanıyorsunuz? Tevrat'a yemin olsun ki, Hayber'de 10.000 savaşı vardır." diyerek gözdağı vermek istemiştir.¹³⁵

¹³¹ Hüseyin Algül, "Benî Gatafân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/399-400.

¹³² Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 2/343; Şevki Ebû Halil, *Siyer Atlası*, çev. Enver Arpa (Ankara: Fecr Yayınları, 2007), 156.

¹³³ Mekkeli müşriklerin, Medine'deki İslâm Devleti'nin varlığını tanıyarak aralarında barış anlaşması yaptıkları olaydır. Detaylı bilgi için bkz. Muhammed Hamidullah, "Hudeybiye Anlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/297-299.

¹³⁴ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/637; Martin Lings, *H. Muhammed'in Hayatı*, çev. Nazife Şişman (İstanbul: İnsan Yayınları, 2022), 378.

¹³⁵ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/634-635.

Safer 7/Haziran 628 tarihinde,¹³⁶ 200¹³⁷ atlı ve 1400 yaya¹³⁸ ile Hayber'e doğru yola çıkmışlardır. Sefer için Medine'den ayrılan Hz. Peygamber, şehre vekil olarak Sibâ' b. Urfuta el-Gifârî'yi bırakmıştır¹³⁹. Seferin ilk durağı, er-Raci' olarak bilinen bölge olmuştur. Bölgeye güvenli bir şekilde ulaşabilmek için Hz. Peygamber, kılavuzu Huseyl'e: "Önümüze düş ve vadileri tutarak bizi götür ki, Şam ile Hayber arasındaki yoldan Hayber'e girmiş olalım. Böylece Hayber Yahudileri ile Şam arasına ve müttefikleri olan Gatafân arasına girmiş olayım." demiştir.¹⁴⁰ Bu bölgenin stratejik önemi büyüktü. Bölgenin seçilmesindeki temel sebep, Yahudilerle ittifak halinde bulunan Gatafân kabilesinden gelecek olan askeri yardımı kesmektir.¹⁴¹ Gatafân kabilesi, Hz. Peygamber'in Hayber yakınlarında olduğunu duyduklarında, Yahudilere destek vermek üzere yola çıkmışlardır. Ancak Hayber'e ilerlerken kendi aile üyelerinin ve mallarının tehlikede olduğunu düşünerek geri dönmüşlerdir.¹⁴²

Hz. Peygamber, Abbâd b. Bişr'i bir grup öncü birliğin başında göndererek bölgede keşif yapmasını istemiştir. Keşif sırasında Abbâd, Eşca' kabilesine mensup bir adamla karşılaşmıştır. Abbâd, bu adama Hayber hakkında birtakım sorular sormuştur. Adam, Abbâd'ın gözünü korkutmak amacıyla Yahudilerin askeri güçlerinin ne kadar büyük olduğunu ve uzun sürecek bir kuşatma altında hem su hem de erzak bakımından oldukça hazırlıklı olduklarını belirtmiştir. Abbâd, bunun üzerine onun bir Yahudi casusu olduğunu anlamış ve "Sen onların casususun; bana doğru söyle, yoksa senin boynunu vururum." demiştir. Adam da canının bağışlanması karşılığında bildiklerini anlatacağına dair söz vermiştir. Adam, Abbâd'a tüm bildiklerini anlatarak bölgeye Kinâne'nin isteğiyle geldiğini

¹³⁶ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/634; Ebû Şeybe'ye göre, savaşın başlangıç tarihi Ramazan ayının bitimine on iki gün kala olup, Hz. Peygamber bu süreçte oruç tutmayan sahâbîlerin ayıplanmadığını bildirmiştir. Detaylı bilgi için bkz. İbn Ebû Şeybe, *Kitabü'l-Megâzî*, 307; Ebû Amr Halife b. Hayyât, *et-Târih*, thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî (Riyad: Daru Taybe, 1985), 82; Taberî, *et-Târih*, 3/9; Ebû'l-Hasen İzzüddîn Alî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, thk. Ebû el-Firâ Abdullah el-Kahnî (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1987), 2/109; İmam Mâlik'ten aktarılan bir rivayete göre, savaşın hicretin 6. yılında meydana geldiği ifade edilmektedir. Bu ihtilâfin temel nedeni, hicretin başlangıç ayının Rebûlevvel mi yoksa Muharrem ayı mı olduğuna ilişkin tartışmalardır. Genel kabul gören görüş Muharrem ayı iken İbn Hazm'ın Rebûlevvel olduğunu savunması bu farklılığı ortaya çıkarmıştır. Detaylı bilgi için bkz. İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, 439.

¹³⁷ Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve'l-işrâf*, 222.

¹³⁸ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/99.

¹³⁹ Taberî, *et-Târih*, 3/9; Bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in sefer için şehirden ayrılırken, yerine Nümeyle b. Abdullah el-Leysî'yi vekil olarak bıraktığı aktarılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, 126.

¹⁴⁰ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/639.

¹⁴¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/99.

¹⁴² Taberî, *et-Târih*, 3/9; İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, 126; Mevlânâ Şibli Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Yusuf Karaca (İstanbul: İz Yayıncılık, 2005), 303.

ve şu şekilde emir aldığını belirtmiştir: “Yola göre konumlanarak git. Onlar seni fark etmeyeceklerdir. Onları bizim hesabımıza korkut. Yapabildiğin kadar, onlardan bir şey istiyormuş gibi onlara yaklaş. Sonra sayımızın ve gücümüzün çokluğunu onlara anlat. Onlar senin soracağın sorulara ilgisiz kalmayacaklardır. Sonra aceleyle bize dön ve haberlerini ilet.”¹⁴³

Yahudiler, Hz. Peygamber’in savaş için üzerlerine geldiğini öğrendiklerinde kendi aralarında toplantı düzenlemişlerdir. Yahudiler, Rasûlullah’ın saldırısı hakkında kendi aralarında anlaşmazlık yaşadılar. el-Hâris Ebû Zeyneb el-Yahûdî, kalelerinin dışında mevzilenip Hz. Peygamber’le doğrudan savaşmalarını önermiştir. el-Hâris: “Gördüğüm kadarıyla, Muhammed hangi kaleye yönelirse, kuşatma sonrası, Muhammed’in hükmüne razı oluncaya kadar kalenin içindekiler için hayat hakkı kalmayacaktır. Bazıları esir alınacak, bazıları ise kılıçtan geçirilecektir.” dedi. Yahudiler ise, “Bizim kalelerimiz öyle değildir. Kalelerimiz dağların zirvelerinde ve çok korunaklıdır.” diyerek bu öneriye karşı çıkmışlardır. Yahudiler el-Hâris’in önerisini reddedip kalelerinde kaldılar.¹⁴⁴

Hz. Peygamber, Hayber bölgesine gece vakti ulaşmıştı. Yahudiler onun gelişini fark edememişlerdi. Sabah uyandıklarında Hz. Peygamber’in ordusunu karşılarında bulmuşlardı. Sabah tarlalarına kazma ve kürekleriyle gitmek isteyen çiftçiler, orduyu gördüklerinde büyük bir korkuya kapıldılar. Bunun üzerine çiftçiler, “Aaa! Muhammed ve hâmîs!”¹⁴⁵ dediler. Hissettikleri korkudan hemen kalelerine kaçtılar.¹⁴⁶ Hz. Peygamber çevresindekilere, “Biz bir kavmin bölgesine indiğimizde, uyarılanların sabahı ne kötü olur!” dedi.¹⁴⁷

Hz. Peygamber’in fetih için ilk seçtiği yer Netât’ta bulunan Nâim Kalesi olmuştur. Savaş sırasında kale surlarının üzerinden bir değirmen taşı atılarak Mahmûd b. Mesleme şehit edilmiştir.¹⁴⁸ Havanın kararmasıyla bölgede devriye atan askerler bir Yahudi adam yakalamışlardır. Hemen Hz. Peygamber’in yanına getirilen adama nereye gittiğine dair sorular sorulmuştur. Adam da öldürülmemesi karşılığında kalenin için de ne olup bittiğine dair bilgileri verebileceğini söylemiştir. Verilen emân neticesinde Yahudi adam kalede

¹⁴³ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/640.

¹⁴⁴ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/641.

¹⁴⁵ Hâmîs kelimesi koruyucu anlamına gelmektedir. Burada kastedilen anlam ise Hz. Peygamberin ordusu anlamındadır.

¹⁴⁶ İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/100.

¹⁴⁷ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/643; es-Sâffât 37/177.

¹⁴⁸ İbn Hazm, *Cevâmi’u’s-sîre*, 126.

bulunanların büyük korku içerisinde bulduklarını ve bundan dolayı da eş-Şık Kalesi'ne gittiklerini bildirmiştir. Ayrıca eş-Şık Kalesi'nde savaş aletlerinin fazla olduğunu ve yiyecek bakımından ne kadar zengin olduğunun hakkında uyarılarda da bulunmuştur. Hz. Peygamber aldığı istihbarat doğrultusunda savaş stratejisini belirlemiş ve bir sonraki durağı Netât olmuştur.¹⁴⁹ Netât Kalesi kolaylıkla fethedildikten sonra ganimet olarak ele geçirilen mancınıklar eş-Şık ve el-Kamûs Kaleleri üzerinde kullanılması için tamir edilerek konuşlandırılmıştır. Bu sayede Müslümanlar el-Kamûs Kalesine bir taş dahi atmadan kolaylıkla kaleyi ele geçirmişlerdir.¹⁵⁰ O sırada el-Kamûs Kalesi'nde Hz. Safiyye ve amcasının kızı da esir alınmışlardır.¹⁵¹

Hz. Peygamber'in son fethettiği kaleler el-Vatîh ve es-Sülâlem Kaleleri olmuştur. Hayber'de bulunan kaleler yirmi gün süren bir kuşatmanın neticesinde ele geçirilmiştir.¹⁵² Belli şartlar altında teslim olan Yahudiler bir danışma meclisi kurarak bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Toplantının neticesinde Hz. Peygamber Yahudilerin çiftçilikten iyi anladığını bilmesi hasebiyle yıllık hurma hasatlarının yarısını istemiş, ek olarak ilerleyen bir vakitte bu topraklardan çıkmalarını isterse gitmeleri gerekeceğini de bildirmiştir.¹⁵³ Yahudiler bu anlaşmayı kabul ederek 2000'den fazla kadın ve çocuğu kurtarmışlardır. Çünkü Tevrat'ta yer alan hükümlere göre bütün yetişkin erkekler kılıçtan geçirilecek, geriye kalan çocuklar ve kadınlar da köle olarak Müslümanlara dağıtılacaktı.¹⁵⁴ Savaşın neticesinde Yahudilerden 93 kişi ölmüştür. Müslümanlardan ise 15 kişi şehit olmuştur.¹⁵⁵

Hayber Savaşı hem İslâm tarihçileri hem de oryantalist kaynaklar tarafından ele alınmış önemli bir tarihi olaydır. Bu rivayetlerde belirgin benzerlikler ve dikkat çekici farklılıklar bulunur. Bu bölümde, her iki tarafın rivayetlerindeki benzerlikleri ve farklılıkları ele alacağız.

İslâm tarihçileri ve oryantalist kaynaklar, Hayber'in Medine'nin kuzeyinde bulunan verimli bir vadi olduğunu ve Yahudilerin burada ticaret ve tarımla zenginleştiklerini

¹⁴⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/100.

¹⁵⁰ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/646.

¹⁵¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/100.

¹⁵² Halîfe b. Hayyât, *et-Târih*, 82.

¹⁵³ Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, thk. Abdurrahman b. Abdullah b. Akîl (Kahire: Darü't-Te'sîl, 2014), "Müsâkât ve'l-Müzâra" 3964; Masudul Hasan, *History of Islam* (Lahore: Islamic Publications, 1987), 72.

¹⁵⁴ Hamîdullah, "Hayber", 17/22.

¹⁵⁵ Ahmed Cevdet Paşa, *Hz. Muhammed (s.a.v) Hayatı* (İstanbul: Çelik Yayınevi, 1979), 200.

belirtirler. Yahudiler, Medine'den sürgün edildikten sonra Hayber'e yerleşmiş ve mevcut kalelerin yanında güçlü kaleler inşa etmişlerdir. Hayber, tarım ve ticaret açısından önemli bir merkez olup, stratejik bir öneme sahip olmuştur.¹⁵⁶

Her iki tarafın kaynaklarında da Yahudilerin Müslümanlara karşı düşmanca tutumları ve diğer Arap kabilelerini kışkırtmaları, Hz. Peygamber'in Hayber'e saldırı düzenlemesinin ana nedenleri olarak belirtilir. Yahudilerin Medine'den sürgün edildikten sonra burada toplanmaları ve Müslümanlara karşı kin gütmeleri, bu seferin kaçınılmaz hale gelmesine yol açmıştır.¹⁵⁷

İslâm tarihçileri ve oryantalist kaynaklar, Hz. Peygamber'in stratejik ve hızlı hareket ederek Yahudileri şaşırttığını ve kalelerin sırayla fethedildiğini anlatır.¹⁵⁸ Müslümanlar, Yahudilerin kalelerini kuşatma ve onları aç susuz bırakma stratejisini uygulamışlardır. Yahudilerin kalelerinin gücüne güvenmelerine rağmen, Müslümanlar başarılı bir şekilde ilerlemiştir. Savaşın sonunda, Yahudiler yıllık hasatlarının yarısını verme şartıyla barış anlaşması yapmışlar ve bu anlaşma, Yahudilerin ekonomik ve siyasi güçlerini kaybetmelerine yol açmıştır.¹⁵⁹

Konu ile ilgili benzerliklerin yanında belirgin farklılıklar da bulunur. İslâm tarihçileri, Hz. Peygamber'in Hayber seferini Yahudilerin düşmanca tutumlarına karşı bir zorunluluk olarak gösterirken, oryantalist kaynaklar Hz. Peygamber'in ganimet elde etmek¹⁶⁰ ve Müslümanların moralini yükseltmek amacıyla bu saldırıyı düzenlediğini iddia eder.¹⁶¹ Oryantalist kaynaklar, Hz. Peygamber'in Hudeybiye Anlaşması sonrası elde ettiği başarısızlığı telafi etmek için Hayber'e saldırdığını öne sürerler.¹⁶²

¹⁵⁶ Washington Irving, *Life of Mahomet* (London: J. M. Dent & Sons Ltd, 1949), 150; Maurice Gaudetroy-Demombynes, *Mahomet* (Paris: Albin Michel, 1957), 169; Sir William Muir, *The Life of Mohammad*, thk. T. H. Weir (Edinburgh: Robert College Library, 1925), 375.

¹⁵⁷ W. Montgomery Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman* (London: Oxford University Press, 1964), 189.

¹⁵⁸ P. Henry Delaporte, *Vie de Mahomet d'après le Coran et les historiens arabes* (Paris: E. Leroux, 1874), 394; Muir, *The Life of Mohammad*, 376; Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman*, 189.

¹⁵⁹ Maxime Rodinson, *Mahomet*, çev. Anne Carter (New York: Penguin Books, 1985), 253; Irving, *Life of Mahomet*, 152; Washington Irving, *Mahomet and His Successors* (Pensilvanya: J. B. Lippincott & Co., 1873), 222; John Bagot Glubb, *The Life and Times of Muhammad* (London: Hodder and Stoughton, 1970), 281; Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman*, 189.

¹⁶⁰ Tor Andrae, *Mohammed: The Man and His Faith*, çev. Theophil Menzel (London: George Allen & Unwin Ltd, 1956), 162; Edmond Power, "The Life, Work, and Character of Mohammed", *Messenger Publications* 3/10 (Ocak 1914), 142-159.

¹⁶¹ Gustav Weil vd., "An Introduction to the Quran", *The University of Chicago Press* 5/3 (Mart 1895), 181-191.

¹⁶² Rodinson, *Mahomet*, 252.

Savaşın seyri ve sonuçları hakkında da farklılıklar bulunur. İslâm tarihçileri, Hz. Peygamber'in savaş stratejisinin başarılı olduğunu ve Yahudilerin kalelerini kolayca teslim ettiklerini anlatırken, oryantalist kaynaklar Yahudilerin direniş gösterdiğini ve savaşın zorlu geçtiğini vurgular.¹⁶³ Oryantalistlere göre, Müslümanlar erzak sıkıntısı çekmiş ve savaşın uzaması nedeniyle zorlanmışlardır.¹⁶⁴

Kalelerin ele geçirilmesi konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. İslâm tarihçileri, kalelerin birer birer fethedildiğini ve Yahudilerin büyük korku içinde teslim olduklarını anlatırken, oryantalist kaynaklar özellikle el-Kamûs Kalesinin ele geçirilmesinin zor olduğunu ve Müslümanların büyük çaba harcadığını vurgular. Oryantalistlere göre, Yahudiler kalelerini beklenenden daha iyi savunmuşlar¹⁶⁵ ve uzun süre direniş göstermişlerdir.¹⁶⁶

Hayber Savaşı ile ilgili rivayetlerde, İslâm tarihçileri ve oryantalist kaynaklar arasında belirgin benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Her iki taraf da coğrafi konum, savaşın nedenleri ve sonuçları konusunda benzer görüşler sunarken, savaşın amacı, Yahudilerin direnişi ve yardım beklentisi gibi konularda farklılıklar öne çıkar. Bu farklılıklar, her iki tarafın olayları kendi perspektiflerinden yorumlamalarından kaynaklanmaktadır. İslâm tarihçileri, Hz. Peygamber'in stratejik zekâsını ve başarısını ön plana çıkarırken, oryantalist kaynaklar ganimet arayışını ve savaşın zorluklarını vurgulamaktadır. Bu rivayetlerin karşılaştırılması, tarihi olayların farklı bakış açılarıyla nasıl yorumlandığını anlamak açısından önemlidir.

3.1.1. Hz. Safiyye'nin Dihye b. Halîfe el-Kelbî'nin Payına Düşmesi

Asıl adı Dihye b. Halîfe b. Ferve el-Kelbî olup Arabistan'ın kuzeyinde bulunan Kelb kabilesine mensuptur. Hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Dihye, Bedir Savaşı'ndan önce genç yaşta Müslüman olan bir sahâbîdir. Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra dine davet mektupları gönderen Hz. Peygamber, Dihye'yi Bizans İmparatoru Herakleios'a göndermiştir. Uhud Savaşı'ndan itibaren önemli savaşlara katılan Dihye ordu komutanlığı

¹⁶³ Rodinson, *Mahomet*, 253.

¹⁶⁴ Irving, *Life of Mahomet*, 152; Glubb, *The Life and Times of Muhammad*, 281.

¹⁶⁵ Irving, *Mahomet and His Successors*, 222.

¹⁶⁶ Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman*, 189.

dâhil birçok görev üstlenmiştir.¹⁶⁷ Dihye'nin isminin en çok geçtiği savaş şüphesiz Hayber Savaşı olmuştur.

Hayber Kalelerinin fethedilmesinden sonra ele geçirilen esirler bir araya toplanınca Dihye, Hz. Peygamber'e gelerek savaş esirlerinden bir câriye istemiştir. Hz. Peygamber de istediği câriyeyi alması için izin vermiştir. Dihye, savaş esirleri arasından Hz. Safiyye'yi kendisine almıştır. Savaşa katılan bazı bu durumdan rahatsız olmuştur. Bundan dolayı bir adam Hz. Peygamber'e gelerek: "Ey Allah'ın Nebisi, sen Dihye'ye Kurayza ve Nadîr oğullarının efendisi Huyey'in kızı Safiyye'yi verdin" demiştir. Hz. Safiyye'nin bir liderin kızı olmasından dolayı ancak onun Rasûlullah'a yakışacağını söylemiştir. Hz. Peygamber de Dihye ve Safiyye'yi huzuruna çağırmıştır. Hz. Peygamber, Dihye'ye esirler arasından başka bir câriye almasını buyurmuştur.¹⁶⁸

İbn Sa'd da yer alan rivayetlerde durum biraz daha farklıdır. Savaş esirleri bir araya toplandıktan sonra esirlerin paylaşımı sırasında Hz. Safiyye, Dihye'nin payına düşmüştür. Bu durumdan rahatsız olan bazı sahâbeler Hz. Peygamber'in yanına gelerek: "Esirler arasında daha önce benzerini görmediğimiz bir kadın var." demişlerdir. Hz. Peygamber bunun üzerine Hz. Safiyye'yi geri almak için Dihye'nin gönlünün hoş olacağı şeyleri göndererek geri almıştır.¹⁶⁹

Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye'yi hangi şartlar altında geri aldığına ilişkin farklı rivayetler bulunmaktadır. Rivayetlere göre Dihye'den, Hz. Safiyye'nin amcasının kızı,¹⁷⁰ Hz. Safiyye'nin kız kardeşi,¹⁷¹ bir câriye,¹⁷² yedi köle¹⁷³ ya da dokuz baş hayvan¹⁷⁴ karşılığında geri aldığı anlatılmaktadır.

Oryantalist yazar Wayriffe, Hz. Safiyye'nin Dihye b. Halîfe el-Kelbî'ye verilmesi ve ardından Hz. Peygamber tarafından geri alınması olayını eleştirmiştir. O, Müslüman tarihçilerin bu olayı bağlamından kopardığını savunmaktadır. Wayriffe, Dihye'ye iki kadın

¹⁶⁷ Ali Yardım, "Dihye b. Halîfe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994).

¹⁶⁸ Buhârî, "Salât", 12; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesaî, *es-Sünen*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde (Beyrut: Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1988), "Nikâh", 79.

¹⁶⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/120.

¹⁷⁰ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/674; İbn Habîb, *el-Muhabber*, 90; Hz. Peygamberin Dihye'ye Hz. Safiyye'nin amcasının iki kızını verdiği şeklinde bir rivayet daha bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Taberî, *et-Târîh*, 3/9.

¹⁷¹ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/78.

¹⁷² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/197.

¹⁷³ İbn Ebû Şeybe, *Kitabü'l-Megâzî*, 304; Müslim, "Nikâh", 35.

¹⁷⁴ İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, 126.

verilerek teselli edildiğini ve olayın üzerinin kapatıldığını iddia etmektedir. Ayrıca: “Müslüman tarihçilerin dinlerinin kurucusunun insani ve insanlık dışı özellikler hakkındaki açık sözlülüğüne hayret ve hayranlık duyduğunu belirtmektedir.”¹⁷⁵

İslâm tarihçilerine göre, Hz. Peygamber’in Hz. Safiyye’yi geri alması, sahâbiler arasındaki sosyal ve politik dengeyi koruma amacı taşımaktadır. Hz. Safiyye, Nadîr kabilesinin lideri Huyey b. Ahtab’ın kızıdır. Böyle bir kişinin sıradan bir câriye olarak görülmesi hem onun onurunu zedeler hem de sahâbiler arasında karışıklıklara neden olabilirdi. Bu yüzden Hz. Peygamber, mutedil bir davranış sergileyerek hem Dihye’yi kırmamış hem de Hz. Safiyye’nin onurunu korumuştur.

Wayriff’e’nin eleştirileri, tarihsel verilerin dönemin koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi ilkesine tamamen aykırıdır. İslâm’ın savaş kuralları göz önüne alındığında, liderin savaş ganimetlerinden dilediğini alma hakkına sahip olduğu açıktır.¹⁷⁶ Bu uygulama yalnızca İslâmiyet’e özgü olmayıp, Yahudilikte de benzer bir şekilde mevcuttur.¹⁷⁷ Wayriff’e’nin, Müslüman tarihçilerin bu konuyu bağlamından kopardığını savunması, aslında kendi değerlendirme tarzının tarihsel bağlamı göz ardı ettiğini göstermektedir. Hz. Peygamber’in bu olayda sergilediği tutum, dönemin sosyal ve dini normlarına uygun olup, İslâm’ın adalet ve merhamet prensipleriyle örtüşmektedir. Dolayısıyla Wayriff’e’nin eleştirileri, tarihsel ve kültürel bağlamdan yoksun, önyargılı bir bakış açısını yansıtmaktadır.

3.1.2. Hz. Safiyye’nin Eski Kocasını Kinâne’nin Öldürülmesi

Hayber’in fethi sırasında ele geçirilen esirlerden biri de Nadîr oğullarının önde gelenlerinden ve Hz. Safiyye’nin eşi Kinâne b. Rebî’ idi. Kinâne, Hz. Peygamber ile görüşme talebinde bulundu ve bu isteği kabul edilerek huzura getirildi. Kinâne, askerlerinin öldürülmemesi ve çocuklarının kendilerinde kalması şartıyla bir anlaşma yapmak istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hayber bölgesini terk etmeleri, şehirden ayrılırken tüm silahlarını, mallarını, ziynet eşyalarını ve üzerlerindeki elbiseler hariç tüm kumaşları

¹⁷⁵ U. Wayriff’e, *Arabica and Islamica* (London: Luzac & Co, 1940), 37.

¹⁷⁶ Taberî, *et-Târîh*, 3/166.

¹⁷⁷ Say., 31:25-30.

bırakmaları karşılığında bir anlaşma önerdi. Ancak Kinâne'yi şu şekilde uyardı: “Eğer benden bir şey gizlerseniz, Allah ve Rasûlü'nün zimmeti sizden uzak olur.”¹⁷⁸ Hz. Peygamber, bu anlaşmaya Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve on Yahudi şahidi tanık tuttu. Yahudilerden biri, Kinâne'yi uyararak, “Eğer Muhammed'in talep ettiği şeyler sende varsa ya da onlar hakkında bir bilgin varsa, ona bildir. Böylece kanının akıtılmaması konusunda güvende olursun. Aksi takdirde Muhammed sana galip gelecektir. O, bizim bilmediğimiz çok şeyleri bilmektedir.” dedi. Kinâne, bu uyarıya öfkelenerek adamı azarladı ve Hz. Peygamber'in belirlediği şartları kabul ederek anlaşmaya vardı.¹⁷⁹

Hz. Peygamber, yapılan anlaşma doğrultusunda vaat edilen malların alınması için bir görevli göndermiştir. Askeri teçhizat olarak 1000 mızrak, 100 zırh, 500 yay ve 400 kılıç teslim alınmıştır. Hz. Peygamber, teslim edilen malları inceledikten sonra Kinâne ve yanındaki kişiye Ebü'l-Hukayk ailesine ait ziynet eşyalarının nerede olduğunu sormuştur. Bu ziynet eşyaları genellikle düğünlerde kullanılır ve kullanıldıktan sonra Ebü'l-Hukayk'a geri verilirdi. Ziynet eşyaları, deve derisinden yapılmış bir tulumun içinde saklanırdı. Kinâne, Hz. Peygamber'in bu sorusuna, “Ey Ebü'l-Kâsım! O ziynetleri ve hazineyi savaşta harcadık; onlardan bir şey kalmadı. Bu hazineyi böyle bir gün için saklıyorduk. Savaş ne hazine bıraktı ne de adamlarımızın ondan faydalanmasını...” diyerek cevap vermiştir. Ayrıca Kinâne, yanında bulunan Yahudi ile söylediklerinin doğruluğu üzerine yemin ederek sözlerini güçlendirmiştir.¹⁸⁰

Kinâne'nin yemininin ardından Hz. Peygamber, hazinenin yerini öğrenmek için Sa'lebe b. Sellâm b. Ebü'l Hukayk'a¹⁸¹ danışmıştır. Sa'lebe, hazinenin saklandığı yer hakkında bilgi sahibi olmadığını fakat Kinâne'nin el-Ketîbe'deki¹⁸² bir harabeye sık sık gittiğini bildirmiştir. Ayrıca Kinâne'nin bir şey sakladıysa, bunun o harabede olabileceğini söylemiştir. Bu bilgilere dayanarak Hz. Peygamber, Zübeyr b. Avvâm ve birkaç kişiyi o harabeye göndererek kazı yapmalarını emretmiştir. Ayrıca Zübeyr'e, hazinenin yeri

¹⁷⁸ Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân* (Kahire: Matbaatü'l-Mevsuat, 1901), 30.

¹⁷⁹ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/671-672.

¹⁸⁰ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/672.

¹⁸¹ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/673; Bir diğer rivayette, Hz. Peygamberin hazinenin yeriyle ilgili bilgi aldığı kişi Sa'ye b. Amr olarak geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 30.

¹⁸² Hz. Peygamber Hayber'de bulunan en-Netât Kalesini fethettiği zaman Kinâne büyük bir korkuya kapılarak sonlarının geldiğine inanmıştır. Bunun üzerine Kinâne ziynet eşyalarının bulunduğu tulumu el-Ketîbe'ye bir gece vakti getirerek orada bulunan bir harabeye gömmüştür. Detaylı bilgi için bkz. Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/673.

bulunana kadar Kinâne'ye işkence yapmasını emretmiş ve Zübeyr, Kinâne'ye ateşle işkence ederek hazinenin yerini ortaya çıkarmıştır.¹⁸³

İbn Kesîr ve Taberî de Kinâne'ye yapılan işkenceyi farklı şekilde anlatmışlardır. Rivayete göre Hz. Peygamber, Kinâne'ye hazinenin yerini sorduğunda o, hazinenin yerini bilmediğini söylemiştir. Binaenaleyh Yahudilerden bir adam Hz. Peygamber'in yanına gelerek: "Ben Kinâne'yi her sabah bu harabenin etrafında dolaşırken görürdüm." demiştir. Hz. Peygamber Kinâne'ye Yahudi adamın söylediği doğru ise "Seni öldürelim mi?" diye sorunca Kinâne bunu kabul etmiştir. Hz. Peygamber Yahudi adamın dediği yeri kazdırmış lakin hazinenin bir kısmı bulunmuştur. Hz. Peygamber bulunan hazinenin eksik olduğunu görünce Kinâne'ye hazinenin geri kalanın nerede olduğunu sormuştur. Ancak Kinâne hazinenin yerini vermemekte ısrar etmiştir. Hz. Peygamber de Kinâne'nin bu tutumu karşısında Zübeyr b. Avvâm'a hazinenin tamamı bulunana kadar ona işkence edilmesini emretmiştir. Zübeyr de hazinenin yerini öğrenmek için Kinâne'nin göğsünde ateş yakarak işkence etmiştir.¹⁸⁴

Zübeyr b. Avvâm'ın önderliğinde yapılan kazının neticesinde Kinâne'nin saklamış olduğu ziynet eşyaları çıkarılmıştır. Rivayete göre tulumun içerisinden çıkarılan ziynet eşyalarının ve beraberinde bulunan yemek takımlarının tahmini değeri yaklaşık on bin altın civarındadır.¹⁸⁵

Hz. Peygamber hazinenin bulunmasından sonra Zübeyr b. Avvâm'a, Kinâne'yi Nâim Kalesinin fethi sırasında üzerine değirmen taşı atılarak şehit edilen Mahmûd b. Mesleme'nin kardeşi Muhammed b. Mesleme'ye teslim etmesini emretmiştir. Bu emrin temel sebebi şehit edilen kardeşine karşılık kisas olması içindir. Muhammed b. Mesleme de kardeşine karşılık Kinâne'yi öldürmüştür.¹⁸⁶

Oryantalist yazar Leone Caetani, Hz. Peygamber'in Kinâne'yi kişisel ihtiraslarını tatmin ve Hz. Safiyye'yi elde etmek amacıyla kasten öldürdüğünü iddia eder.¹⁸⁷ Bu iddialar, Caetani'nin bu şahsi yorumları herhangi bir bilgi ya da belgeye dayanmamaktadır. Caetani'nin iddialarına karşılık olarak, İslâm tarihçilerinin rivayetlerine dayalı savunmalar

¹⁸³ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/673.

¹⁸⁴ Taberî, *et-Târih*, 3/14; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/194.

¹⁸⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/102.

¹⁸⁶ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/672; Taberî, *et-Târih*, 3/14; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/102; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/197.

¹⁸⁷ Leone Caetani, *İslam Tarihi*, çev. Hüseyin Cahit Yalçın (İstanbul: Tanin Matbaası, 1925), 5/122-123.

yapılabilir. İlk olarak Kinâne, Hz. Peygamber ile yaptığı anlaşmayı bozmuş ve bu sebeple cezalandırılmıştır. Anlaşmaya sadık kalmaması, onu cezalandırmak için yeterli bir neden olarak görülmüştür. Bu, oryantalistlerin iddialarının aksine, adaletin sağlanması için yapılan bir uygulamadır. Kinâne'nin öldürülmesinin başlıca nedeni, Mahmûd b. Mesleme'nin kisasını yerine getirmek ve adaleti sağlamaktır. Bu İslâm hukukunda ve Yahudi dininde mevcut olan kisas uygulamasının bir örneğidir. Delaporte ve diğer tarihçiler de kisas uygulamasını kabul etmektedir.¹⁸⁸ Bu uygulama oryantalistlerin iddialarının aksine, adil bir cezalandırma yöntemidir.

Hz. Peygamber'in yaptığı evlilikler sadece kişisel menfaat ve cinsel istekleri tatmin için değil, kabileler arasındaki barışı ve birliği sağlamak amacıyla da yapılmıştır. Bu evlilikler, siyasi ve sosyal bağları güçlendirme amacını taşımaktadır.¹⁸⁹ Caetani'nin *İslam Tarihi* eserinde: "Muhammed'in daima nefsine ve ihtirasına hâkim olmayı bilen adamlardan biri olduğunu ispat etmek müşkül bir şey değildir."¹⁹⁰ demektedir. Hz. Peygamber'in evlilikleri sadece şahsi ihtirasları göz önünde bulunduran evlilikler değil toplumsal ve siyasi amaçlarda hizmet eden evliliklerdir. Caetani'nin iddiaları, hiçbir belgeye dayanmamakta ve bu noktada kendi içerisinde çelişmektedir. İslâm tarihçileri, Hz. Peygamber'in nefsine ve ihtirasına hâkim olan bir insan olduğunu vurgularlar ve yaptığı evliliklerin siyasi amaçlı olduğunu açıklarlar. Bu durum, oryantalistlerin eleştirilerini çürütmektedir.

Sonuç olarak, İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki yorum farklılıkları Hz. Peygamber'in eylemlerine dair farklı bakış açılarını yansıtmaktadır. İslâm tarihçileri, Kinâne'nin cezalandırılmasını adaletin ve anlaşmanın gereği olarak görürken, oryantalist yazarlar bu olayı kişisel menfaat ve ihtiraslara dayandırma eğilimindedir. Ancak İslâm tarihçilerine göre Hz. Peygamber'in eylemleri, barışı ve toplumsal düzeni sağlama amacı taşımaktadır. Kinâne'nin öldürülmesi, kisas uygulamasının bir örneği olarak adaletin sağlanması ve anlaşmaya sadık kalmamanın bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in yaptığı evliliklerin bazıları toplumsal ve siyasi bağları güçlendirme amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda İslâm tarihçilerinin rivayetleri, Hz. Peygamber'in eylemlerinin adil ve toplumsal barışı gözeten bir liderin kararları olduğunu ortaya koymaktadır. Oryantalist yazarların eleştirileri ise tarihsel gerçeklikler ve belgelerle

¹⁸⁸ Delaporte, *Vie de Mahomet d'après le Coran et les historiens arabes*, 401.

¹⁸⁹ Mustafa Asım Köksal, *Caetani'ye Reddiye* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2015), 223.

¹⁹⁰ Caetani, *İslam Tarihi*, 7/399.

desteklenmeyen kişisel yorumlardan ibarettir. Bu nedenle İslâm tarihçilerinin rivayetleri, Hz. Peygamber'in adaletli ve toplumsal barışı hedefleyen yönetimini daha doğru bir şekilde yansıtmaktadır.

3.1.3. Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le Evliliği

Hz. Safiyye, Hayber fethi sırasında el-Kamûs Kalesi'nde esir alınmıştır.¹⁹¹ Hz. Peygamber fetih tamamlandıktan sonra Hz. Safiyye'yi, Bilal ile eşyalarını almaya göndermiştir. Bilal, Hz. Safiyye'yi ve onun beraberinde bulunan amcasının kızını savaş sırasında öldürülen Yahudilerin yanından getirmiştir. Hz. Safiyye'nin amcasının kızı etrafında öldürülen Yahudileri gördüğünde bağırmaya başlamıştır. Hz. Peygamber Bilal'in yapmış olduğu bu davranıştan dolayı ona kızmıştır. Bilal'e beraberinde getirdiği genç kızları öldürülen Yahudilerin yanından geçirdiği için merhamet duygusunun ondan gitmiş olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Bilal: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bundan hoşlanmayacağımı düşünmedim. İstedim ki, sahiplerinin cesetlerini görsünler." dedi. Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'nin amcasının kızının ortalığı ayağa kaldırarak şekilde ağlamasından sebep ona: "Bu şeytandan başka bir şey değildir." demiştir.¹⁹²

Vâkıdî de geçen bir başka rivayette Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le ilk karşılaşması şu şekilde anlatılmıştır. Hz. Safiyye, Hz. Peygamber'in el-Ketîbe'ye varmadan esir alındığını belirtmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'yi eşyalarını almaya göndermiştir. Akşam olunca onu yanına çağırmıştır. Hz. Safiyye örtülü ve utangaç bir şekilde Hz. Peygamber'in yanına girmiş ve önüne oturmuştur. Hz. Peygamber ona: "Eğer dininde kalacaksan seni zorlamam. Ama eğer Allah'ı ve O'nun Rasûlü'nü tercih edersen senin için daha hayırlı olur." demiştir. Bunun üzerine Hz. Safiyye Hz. Peygamber'in teklifini kabul etmiştir.¹⁹³

İbn Sa'd da geçen rivayette Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'le ilk karşılaşması daha farklı şekilde anlatılmıştır. Rivayete göre; Hz. Safiyye Hz. Peygamber'in yanına getirilmiştir. Hz. Peygamber, Yahudi kabileler içerisinde babasının ona ne kadar çok

¹⁹¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/100.

¹⁹² İbn İshâk, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 285; Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/674; İbn Habîb, *el-Muhabber*, 91; Taberî, *et-Târîh*, 3/14; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/102.

¹⁹³ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/676.

düşmanlık yaptığından bahsetmiştir. Bunun üzerine Hz. Safiyye: “*Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklemez.*”¹⁹⁴ Ayeti kerimesi ile cevap vermiştir. Hz. Peygamber aldığı cevaptan sonra Hz. Safiyye’ye kendi dininde kalmayı tercih ederse onu özgür bırakacağını ve kabilesinin yanına dönebileceğine söylemiştir. Hz. Peygamber diğer bir seçenek olarak Hz. Safiyye’ye, İslâm’ı seçerse onu yanından ayırmayacağına ve eşi olabileceğine dair bir teklifte de bulunmuştur. Hz. Safiyye sunulan bu teklifler karşısında Hz. Peygamber’e: “Ya Rasûlullah! Ben İslâm’a yöneldim, daha beni davet etmeden ve yolculuğa çıkacağımız sırada ben seni tasdik ettim. Yahudiliği tercih edip de ne yapacağım? Onda ne babam ne de kardeşim var. Sen beni, İslâm ve küfür tercihinde serbest bıraktın. Allah ve Rasûlü bana hürriyete kavuşmamdan ve kavmime dönmemden daha hayırlıdır.” demiştir.¹⁹⁵

İbn Ebû Âsım (öl. 287/900) ve İbn Hibbân (öl. 354/965) tarafından aktarılan rivayetler diğerlerinden daha dikkat çekicidir. Rivayetlere göre Hz. Safiyye Hz. Peygamber’in yanına gitmeden önce onun hakkında: “Kocamı ve babamı öldürdüğüm için Rasûlullah’tan daha fazla kin duyduğum kimse yoktu.” demiştir. Hz. Peygamber’in Hz. Safiyye ile gerçekleştirdiği görüşmede Hz. Peygamber ona: “Ey Safiyye! Baban Arapları bana karşı kışkırttı ve şunları yaptı.” demiştir. Hz. Peygamber’in kendisinden özür dilemesi sebebiyle Hz. Safiyye kininden vazgeçmiştir.¹⁹⁶ Hz. Safiyye, Hz. Peygamber’le yaptığı görüşme neticesinde onun yanında kalmayı tercih etmiştir.

Hz. Safiyye, Hayber’in fethi gerçekleşmeden birkaç gün önce Kinâne ile evlenmiş¹⁹⁷ ve yeni bir evliliğe adım atmıştır. Bu nedenle Hz. Peygamber, iddet süresi doluncaya kadar Hz. Safiyye’yi Ümmü Seleme’nin¹⁹⁸ yanına bir câriye olarak bırakmıştır.¹⁹⁹ Hz. Peygamber, Hz. Safiyye’nin iddeti tamamlanmadan Hayber’den ayrılmamıştır.²⁰⁰

Müslümanlar Hayber’den ayrılmaya hazırlanırken, Hz. Safiyye’yi Hz. Peygamber’in devesine bindirilmek üzere getirmişlerdir. Ashab, Hz. Safiyye’nin Hz. Peygamber’in eşi mi

¹⁹⁴ Fâtır 35/18.

¹⁹⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/17; Münir Muhammed Necib Gadban, *Fıkhu’s-sireti’n-nebeviyye* (Mekke: Câmîatu Ümmi’l-Kurâ, 1992), 671-672.

¹⁹⁶ Belâzürî, *Fütûhu’l-büldân*, 31; Ebû Bekr İbnü’n-Nebil Ahmed b. Amr b. Dahhak İbn Ebû Âsım, *el-Âhâd ve’l-mesânî*, thk. Bâsim Faysal Ahmed el-Cevâbire (Riyad: Dârü’r-Raye, 1991), 5/441; Ebû Hâtim Muhammed İbn Hibbân, *Sahihu İbn Hibbân*, thk. Şuayb el-Arnaüt, Hüseyin Esed (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1988), 607.

¹⁹⁷ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/674.

¹⁹⁸ İbn Hazm, *Cevâmi’u’s-sîre*, 126.

¹⁹⁹ Müslim, “Nikâh”, 35.

²⁰⁰ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/117.

yoksa câriyesi mi olacağı konusunda merak içindeydiler. Eğer Hz. Peygamber Hz. Safiyye'yi örterse onu eşi olarak kabul ettiği anlaşılacaktı. Çünkü câriyelerin örtünmesi farz değildir. Örtünmenin temel sebebi, Hz. Peygamber'in hanımlarının yabancı erkeklere görünmelerinin haram kılınmasıdır.²⁰¹ Daha sonra Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'nin deveye rahatça binebilmesi için dizine basmasını istemiştir. Hz. Safiyye başlangıçta bu teklife çekinmiş ancak daha sonra Hz. Peygamber'in dizine basarak deveye çıkmıştır. Birlikte deveye bindiklerinde Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'nin üzerine hırkasını atmış ve ona eşi gibi muamele etmiştir.²⁰² Hz. Peygamber'in arkasına oturan Hz. Safiyye, Hz. Peygamber'le Medine'ye doğru yola koyulmuştur.

Oryantalist yazarlar ise Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile olan evliliğini farklı bir bakış açısıyla ele alır. Margoliouth,²⁰³ Andrae,²⁰⁴ Watt,²⁰⁵ ve Ricci²⁰⁶ gibi oryantalistler, Hz. Safiyye'nin esir alınması ve Hz. Peygamber'in ona evlenme teklifi sunmasını, zorunluluk ve çıkar ilişkisi çerçevesinde değerlendirirler. Margoliouth, Hz. Safiyye'nin babasını ve kocasını öldüren Hz. Peygamber'in evlilik teklifini kabul etmesini, esir Kızılderili kadınlara benzetir ve bunu bir zorunluluk olarak yorumlar. Ona göre Hz. Safiyye'nin teklifi kabul etmesi, kazanç elde etme ve hayatta kalma içgüdüsüyle alakalıdır.²⁰⁷ Andrae, Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye ile evlenerek haremını genişletmek istediğini ve Hz. Safiyye'nin bu teklifi kabul etmesini sosyal yapının bir gereği olarak açıklar. Andrae, dönemin kadınlarının sürekli değişen çatışmaların ganimeti olarak kendilerini kabul ettiklerini belirtir.²⁰⁸ Watt, Hz. Safiyye'nin evlilik teklifini kabul etmesini Yahudi kabilelerini sakinleştirme amacıyla açıklar. Ona göre, Hz. Peygamber'in bu evlilikle elde etmek istediği

²⁰¹ İbn Habîb, *el-Muhabber*, 91; Ahmed Cevdet Paşa, *Hz. Muhammed (s.a.v) Hayatı*, 201-202; Mahir İz, *Kısa-ı Enbiya ve Tevarih-i Hülefa* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985), 253-254.

²⁰² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/117.

²⁰³ Arap edebiyatı ve İslâm tarihi üzerine araştırmalar yapan İngiliz müsteşriktir. Detaylı bilgi için bkz. Yaşaroğlu M. Kamil, "David Samuel Margoliouth", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/53-54.

²⁰⁴ Din psikolojisi ve İslâm tarihi alanlarında kaleme aldığı eserlerle meşhur olan İsveçli müsteşrik. Detaylı bilgi için bkz. Bekir Armağan, "Tor Julius Efraim Andrae", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 99-100.

²⁰⁵ Kur'an'ı Kerim'in vahiy mahsulü olmadığını savunan aynı zamanda İslâm'ın Yahudilik ve Hristiyanlıktan son derece etkilendiğini savunan İngiliz müsteşrik. Detaylı bilgi için bkz. Tahsin Görgün, "William Montgomery Watt", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/148-152.

²⁰⁶ Güney Hindistan, Sri Lanka ve Endonezya'daki İslâmi kültür hakkında araştırmalar yapan oryantalist bir yazardır. Bugün Australian National University'de profesör olarak görev yapmaktadır.

²⁰⁷ David Samuel Margoliouth, *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*, çev. Muhammed İkbâl Saylık (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020), 312-313.

²⁰⁸ Andrae, *Mohammed: The Man and His Faith*, 162.

şey, Yahudi kabilelerinin onun liderliğini kabul etmeleridir.²⁰⁹ Ricci, Hz. Safiyye'nin İslâm'ı kabul etmesinin ve Hz. Peygamber'in evlilik teklifini kabul etmesinin diğer Yahudilerin de aynı yolu izlemesinin önünü açmak amacı taşıdığını savunur.²¹⁰

İslâm tarihçileri ve oryantalistlerin Hz. Safiyye hakkındaki anlatımlarında bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Her iki taraf da Hz. Safiyye'nin güzelliği ve esir alınması konularına vurgu yapar. Hz. Safiyye'nin aile üyelerinin öldürüldüğü ve onun esir alındığı her iki anlatımda da yer alır. Hz. Peygamber'in, Hz. Safiyye'ye din seçme özgürlüğü sunduğu her iki metinde de belirtilir. İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin İslâm'ı kabul etmesini kendi isteğiyle ve özgür iradesiyle gerçekleşmiş olarak sunarken, oryantalistler bunu zorunluluk ve kazanç elde etme amacıyla açıklar. İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'in yanında kalmayı tercih etmesini saygı ve sevgi ile açıklar. Oryantalistler ise bunu sosyal ve politik nedenlere bağlar. İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin evlilik sürecini detaylı ve olumlu bir şekilde ele alırken, oryantalistler bu süreci eleştirel ve şüpheli bir bakış açısıyla anlatır.

Oryantalist yazarlar, Hz. Safiyye'nin yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel yapısını göz ardı etmektedir. 1/7. yüzyılda yaşayan kadınların durumunu bugünün değer yargılarıyla değerlendirmekteyken anakronist²¹¹ bir yaklaşım sergilemektedir. Oryantalistlerin anlatımlarında, Hz. Peygamber'in davranışlarına karşı önyargılı bir tutum sergilenmekte ve olaylar negatif bir şekilde yorumlanmaktadır. Onlar Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber'e karşı olan tutumunu sürekli olarak çıkar ve zorunluluk çerçevesinde değerlendirmekte, bunun yerine Hz. Safiyye'nin özgür iradesiyle verdiği kararları göz ardı etmektedirler. Oryantalistlerin Hz. Safiyye'nin duygularını ve kararlarını küçümseyici bir şekilde ele almaları, objektiflikten uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Oryantalist yazarlar, Hz. Safiyye'nin yaşadığı dönemdeki savaş ve sosyal yapıyı dikkate almamakta, bu da anlatımlarının eksik ve yanıltıcı olmasına neden olmaktadır. Hz. Safiyye'nin din değiştirerek İslâm'ı seçmesi ve Hz. Peygamber'in eşi olmasını, yalnızca politik ve sosyal kazançlar çerçevesinde değerlendirmeleri, onun inanç ve kişisel tercihlerine saygısızlık anlamına gelmektedir.

²⁰⁹ Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman*, 195.

²¹⁰ Ronit Ricci, "Conversion to Islam on Java and the 'Book of One Thousand Questions'", *Brill* 165/1 (2009), 8-31.

²¹¹ Anakronizm: bir olayın tarihi ve çağı üzerine yanlış, tarih ve çağları birbirine karıştırmak demektir. Detaylı bilgi için bkz. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, "Anakronizm" (Erişim 9 Temmuz 2024)

İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarların Hz. Safiyye'nin evliliği hakkındaki görüşleri farklı perspektiflerden ele alınmıştır. İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin özgür iradesiyle İslâm'ı kabul ettiğini ve Hz. Peygamber'in eşi olmayı tercih ettiğini vurgularken, oryantalist yazarlar bu durumu zorunluluk ve kazanç ilişkisi çerçevesinde değerlendirmiştir. Oryantalist yaklaşımlar, dönemin sosyal ve kültürel yapısını göz ardı ederek subjektif ve önyargılı yorumlarda bulunmuştur. Bu nedenle, Hz. Safiyye'nin hayatı ve kararları hakkında daha objektif ve adil bir değerlendirme yapmak, dönemin şartlarını ve kişisel tercihleri dikkate alarak mümkün olacaktır.

3.1.3.1. Hz. Safiyye'nin Düğün Töreni

Hz. Peygamber, Hayber'in yaklaşık on kilometre uzağında bulunan Sibâr bölgesinde duraklamıştır. Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'ye burada birlikte olma teklifinde bulunmuştur. Lakin Hz. Safiyye bu tekliften kaçınmıştır.²¹² Bunun üzerine Hz. Peygamber, durakladıkları bölgeye bir konaklık mesafede bulunan Seddü'l-Sahbâ'ya vardıklarında bir çadır kurulmasını emretmiştir.²¹³

Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'yi yanına çağırarak Hz. Safiyye'yi zifaf için hazırlamasını emretmiştir. Hz. Safiyye'yi zifaf için hazırlayan kadınlar onun saçlarını bir güzel tarayıp kokular sürüp ziynet eşyalarıyla süslemişlerdir. Hz. Safiyye'ye hazırlanmasında yardımcı olan kadınlar ona Hz. Peygamber çadıra geldiğinde nasıl davranması gerektiğini anlatmışlardır. Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'nin yanına geldiği zaman kadınların dediklerini uygulamıştır.²¹⁴

Hz. Peygamber, Hz. Safiyye ile konuşurken onun gözünde bir morluk olduğunu fark edip sebebini sordu. Hz. Safiyye, Medine'den sürgün edildiklerinde Hayber'e yerleştiklerini, Kinâne ile düğününden birkaç gün önce develerin kesilerek Yahudilere ziyafet verildiğini, düğünden sonra Kinâne'nin kendisini Sülâlim Kalesi'ne götürdüğünü anlattı.²¹⁵ Sülâlim Kalesi'ne rüyasında bir ay gördüğünü ve bu ayın Yesrib tarafından gelerek odasına girdiğini

²¹² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/117.

²¹³ Hz. Safiyye, hayızdan bu bölgeye geldiğinde temizlendiğine dair rivayetlerde bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Buhârî, "Cihâd ve's-Siyer", 74; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/1996.

²¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/118.

²¹⁵ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/674.

Kinâne'ye anlattığında, Kinâne'nin sinirlenip: "Sen şu Medine'den gelen kralın eşi mi olmak istiyorsun?" diyerek gözüne yumruk attığını belirtti.²¹⁶ Daha sonra Hz. Peygamber, Semhûdi bölgesinde durakladıklarında Hz. Safiyye'ye zifaf teklifini neden geri çevirdiğini sormuştu. Hz. Safiyye: "Yahudilerin sana zarar verebileceğinden endişe ettim" diye açıklamıştı. Hz. Safiyye'nin bu sözleri, Hz. Peygamber'in gözünde ona olan değerini artırmıştı.²¹⁷

Hz. Peygamber, Hz. Safiyye ile çadırda kalırlarken Ebû Eyyûb el-Ensârî kılıcını kuşanarak sabaha kadar kapıda her türlü tehlikeye hazır bir şekilde nöbet tutmuştur. Hz. Peygamber'in sabah olunca çadırdan çıktığını gören Ebû Eyyûb tekbir getirmiştir. Ebû Eyyûb'ün bu halini gören Hz. Peygamber bu durumun sebebini sorunca Ebû Eyyûb: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu kadının yanına girdiğinden beri, bu gecemi uykusuz geçirdim. Senin, onun babasını, kardeşini, kocasını ve bütün akrabalarını öldürdüğünü hatırlayarak, sana bir kötülük yapmasından korktum" cevabını verince Hz. Peygamber ona gülerek: "İyi yaptın." demiştir.²¹⁸

Hz. Safiyye'yi zifaf için hazırlayan kadınlar Hz. Peygamber çadırdan çıktıktan sonra onun yanına gitmişlerdir. Kadınların sorusu üzerine Hz. Safiyye, Hz. Peygamber'in yanında kendini çok mutlu hissettiğini ve gecenin büyük bir kısmını onunla sohbet ederek geçirdiğini söylemiştir. Hz. Safiyye sonrasında onlara yıkanmak istediğini söyleyince kadınlar onu gözden uzak bir yere götürmüşler, Hz. Safiyye orada yıkandıktan sonra tekrar çadıra dönmüşlerdir.²¹⁹

Hz. Safiyye, Seddü'l-Sahbâ bölgesine geldiklerinde bir câriyeydi. Hz. Peygamber burada onunla nikâh kıymış ve mehir olarak özgürlüğünü vermiştir.²²⁰ Böylece Hz. Safiyye, Ümmühâtü'l-Mü'minîn²²¹ sınıfına katılmıştır. Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye'ye özgürlüğünü mehir olarak vermesi, ümmet için güzel bir sünnet olmuştur.²²² Bu

²¹⁶ Bazı rivayetlerde olay şu şekilde aktarılır: Hz. Safiyye rüyasında ayın kucağına düştüğünü görmüş ve gördüğü bu rüyayı babasına anlatmıştır. Huyey b. Ahtab da sinirlenerek: "Sen Arapların kralının yanında olmak için can atıyorsun" diyerek ona tokat atmıştır. Detaylı bilgi için bkz. İbn İshâk, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 285; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/117; İbn Habîb, *el-Muhabber*, 90-91; Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 31; Taberî, *et-Târîh*, 3/14; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/102; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/1996; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, 443.

²¹⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/118.

²¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/122; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/79; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, 443.

²¹⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/118.

²²⁰ İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, 126.

²²¹ Hz. Peygamberin hanımları için kullanılan bir tabirdir. Detaylı bilgi için bkz. Aynur Uraler, "Ümmehâtü'l-Mü'minîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/306-308.

²²² İbn İshâk, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 285.

uygulamadan sonra, herhangi bir kişi sahip olduğu câriyesiyle evlenmek istediğinde, onu özgür bıraktığında bu özgürlük mehri sayılmış ve câriye o kişinin hanımı olmuştur.²²³

Hiz. Peygamber o günün sabahında insanlara yanlarında bulunan fazla yiyecekleri getirmelerini istemiştir. İnsanlardan bazıları un, bazıları yağ, bazıları da hurma getirmiştir. İnsanların getirmiş oldukları malzemelerle Hays²²⁴ denilen bir yemek yapılmıştır. Yapılan yemek yanlarında bulunan derilerin üzerine konularak yenilmiştir. Yenilen bu yemek Hiz. Safiyye ile Hiz. Peygamber'in düğün yemeği olmuştur.²²⁵ Düğün yemeği yenildikten sonra Hiz. Peygamber ashabıyla birlikte Medine'ye doğru yola koyulmuştur.²²⁶

Oryantalist yazarlar ise Hiz. Safiyye'nin düğün törenine farklı bir perspektiften yaklaşarak çeşitli eleştirilerde bulunmuşlardır. William Muir, Maxime Rodinson ve Leone Caetani gibi yazarlar, Hiz. Peygamber'in davranışlarını eleştirel ve şüpheli bir bakış açısıyla ele almışlardır.

William Muir,²²⁷ Hiz. Peygamber'in Hiz. Safiyye ile Seddü'l-Sahbâ bölgesinde üç gün konakladığını ve zifafın bu süre zarfında gerçekleştiğini belirtmiştir. Muir, Hiz. Peygamber'in savaşta esir alınan kadınlarla birlikte olmak için belirlenen iddet süresine uymadığını iddia eder. Hiz. Peygamber'in, kadın köleler için iddet süresini hür kadınlar için gerekli olan sürenin yarısı olarak belirlemesine rağmen bizzat kendisinin bu kurala uymadığını savunmaktadır.²²⁸

Maxime Rodinson,²²⁹ Hiz. Peygamber'in Kinâne'yi öldürdükten sonra Hiz. Safiyye'yi çadırına çağırıldığını ve onu İslâm'ı kabul etmeye ikna ettiğini yazar. Rodinson, Hiz. Peygamber'in esirlerle cinsel ilişkiye girmeden önce belirli bir süre beklemeleri gerektiğine dair emirlerini ihlal ettiğini ve bunu Hiz. Safiyye'nin güzelliğinden etkilendiği için yaptığını belirtir.²³⁰

²²³ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, 37.

²²⁴ Hiz. Peygamberin bazı hanımları ile evlendikten sonra verdiği un, yağ, hurma ile yapılan yöresel bir yemeğin adıdır. Detaylı bilgi için bkz. İbn İshâk, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 285.

²²⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 10/120; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/196.

²²⁶ Taberî, *et-Târih*, 3/118.

²²⁷ İslâm tarihi ve tefsir alanları üzerine çalışmaları bulunan İngiliz müsteşrik. Detaylı bilgi için bkz. Christine Woodhead, "Sir William Muir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/94.

²²⁸ Muir, *The Life of Mohammad*, 382.

²²⁹ Ekonomi, sosyal tarih, Arap milliyetçiliği, halifeler devrinde ekonomik hayat gibi hususlar üzerine çalışmalar yapan Fransız müsteşrik. Detaylı bilgi için bkz. Hülya Küçük, "Maxime Rodinson", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/153-155.

²³⁰ Rodinson, *Mahomet*, 254.

Leone Caetani, Hz. Peygamber'in Kinâne'yi öldürdükten hemen sonra Hz. Safiyye'yi yanına çağırdığını ve ona câriye olarak değil nikâhlı eşi olmasını teklif ettiğini yazar. Caetani, Hz. Peygamber'in bu teklifi yapmasının temel sebebinin Hz. Safiyye ile zifafa girmek için sabırsızlandığını savunur. Ayrıca, Hz. Peygamber'in birkaç gün önce düşman kadınlarına âdet görünceye kadar dokunulmaması emrini bizzat kendisinin ihlal ettiğini iddia eder.²³¹

İslâm tarihçileri ve oryantalistlerin Hz. Safiyye hakkındaki rivayetlerinde bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Hazırlıklar ve süslemeler, Hz. Safiyye'nin morluk olayı ve zifaf gecesi her iki anlatımda da benzer şekilde yer alır. Ancak iddet süresi, Hz. Safiyye'nin ikna edilmesi ve Hz. Peygamber'in davranışlarına yönelik eleştiriler konusunda farklılıklar vardır. İslâm tarihçileri, iddet süresine ilişkin herhangi bir problemden bahsetmezken, oryantalistler Hz. Peygamber'in bu kurala uymadığını iddia eder. İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin İslâm'ı kendi rızasıyla kabul ettiğini belirtirken, oryantalistler Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye'yi zorla veya kandırarak ikna ettiğini savunur. İslâm tarihçilerinin olayları saygılı ve olumlu bir şekilde anlatırken, oryantalistlerin eleştirel ve şüpheli bir bakış açısıyla ele almalarına neden olmuştur.

Muir, Rodinson ve Caetani gibi oryantalist yazarlar, Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye ile olan ilişkisini ve düğün törenini, dönemin sosyal ve kültürel bağlamını göz ardı ederek yorumlamışlardır. Bu yazarlar, Hz. Peygamber'in kadınlara yönelik tutumunu ve davranışlarını modern değerlerle değerlendirmiş ve önyargılı sonuçlara varmışlardır. Muir, iddet süresine uymama eleştirisini yaparken, İslâm hukukunun detaylarını ve savaş hukuku çerçevesinde yapılan uygulamaları göz ardı etmiştir. Örneğin Benî Mustalik savaşında câriye de iddet beklenmediğine dair örnekler bulunmaktadır.²³² Rodinson ve Caetani ise Hz. Peygamber'in Hz. Safiyye'yi zorla veya kandırarak evlenmeye ikna ettiğini iddia ederek, Hz. Safiyye'nin kendi rızası ve özgür iradesiyle verdiği kararları küçümsemıştır. Bu tür eleştiriler, dönemin sosyal ve kültürel şartlarını anlamadan yapılan yüzeysel ve önyargılı değerlendirmeler olarak değerlendirilebilir.

²³¹ Caetani, *İslam Tarihi*, 5/127.

²³² Buhârî, "Megâzî", 4138.

3.1.4. Hz. Peygamber'in Yahudiler Tarafından Zehirlenmesi

Hayber kaleleri, bir ay süren kuşatmanın ardından fethedildiğinde²³³ teslim olan Yahudilerle her yıl ürünlerinin yarısını vermeleri karşılığında topraklarında kalabileceklerine dair bir anlaşma yapılmıştır.²³⁴ Yahudiler bu anlaşma ile canlarını kurtarmış olsalar da bazı Yahudiler savaşta akrabalarının öldürülmesi nedeniyle Hz. Peygamber'den intikam almak istemişlerdir. Bu amaçla Hz. Peygamber ve arkadaşları için bir yemek düzenlemişlerdir.²³⁵ Planları, bu yemekte Hz. Peygamber'i zehirlenektir. Kusursuz bir plan yapmak için ziyafette ikram edecekleri koyunun hangi kısmına zehir koyacaklarına dair bir araştırma dahi yapmışlardır. Bu görev, Zeyneb bint Hâris'e verilmiştir.²³⁶

Zeyneb bint Hâris, Nadîr kabilesine mensuptur.²³⁷ Babası Hâris ve amcası Yesâr, Hayber Savaşı'nda öldürülmüştür. Kocası Sellâm b. Mişkem ise en-Netât Kalesi'nde öldürülmüştür.²³⁸ Bu sebeple Zeyneb'in, Hz. Peygamber'e karşı büyük bir düşmanlığı bulunmaktadır ve onu öldürmek için yapılan planda önemli bir rol oynamıştır.

Zeyneb, Hz. Peygamber'in yakın çevresine giderek, onun koyunda en çok hangi kısmını sevdiğini araştırmış ve koyunun ön kollarını sevdiğini öğrenmiştir.²³⁹ Zeyneb hemen kendisine ait bir koyunu kesmiş, ancak hangi zehri kullanacağı hususunda kararsız kalmıştır. Zeyneb kullanacağı zehir hususunda Yahudilerle müzakere etmiştir. Yahudiler "Lâbutî" diye adlandırılan ve oldukça tesirli bir zehir üzerine ittifak etmişlerdir. Zeyneb zehri alarak kestiği koyunun tamamını özellikle Hz. Peygamber'in sevdiği ön kollarını daha fazla zehirlenmiştir.²⁴⁰

Hz. Peygamber, akşam Hayber'de gecelediği yere Bişr b. Berâ ile gitmiştir.²⁴¹ Konakladığı yere girdiğinde Zeyneb'in içeride oturduğunu görmüştür. Hz. Peygamber

²³³ Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 32; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2/102.

²³⁴ Masudul Hasan, *History of Islam*, 72.

²³⁵ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/677.

²³⁶ Taberî, *et-Târîh*, 3/15; Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve'l-İsrâf*, 233; Hz. Peygamber'i zehirlenenin sadece Zeyneb olduğundan bahseden rivayetlerde bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/209.

²³⁷ Uyar, "Zeyneb bint Hâris", 44/360.

²³⁸ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/679.

²³⁹ Taberî, *et-Târîh*, 3/15.

²⁴⁰ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 2/677.

²⁴¹ Taberî, *et-Târîh*, 3/15; Bir rivayette, Hz. Peygamber'in Hayber'de konaklamak için gittiği yerin Hz. Safiyye'nin odası olduğu ve Hz. Peygamber'in Zeyneb tarafından burada zehirlendiği geçmektedir. İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/210.

Zeyneb'e içeride ne aradığını sorunca Zeyneb ona bir hediye sunmak için geldiğini söylemiştir. Hz. Peygamber emriyle hediye olarak getirilen kızartılmış kuzu ondan alınmış ve Hz. Peygamber'in önüne konulmuştur. Sonra Hz. Peygamber yanında bulunanları yemeğe davet etmiş kendisi de kuzunun ön kolunu almıştır. Yanında bulunan Bişr b. Berâ ise kuzunun kemiğinden almıştır. Hz. Peygamber ve Bişr b. Berâ etten birer parça aldıktan sonra art arda lokmalarını yutmuştur.²⁴² Lokmasını yutan Hz. Peygamber yanında bulunanlara: "Elinizi çekin; bu kol bana zehirli olduğunu söylüyor" demiştir.²⁴³ Hz. Peygamber'in bu sözünden sonra Bişr b. Berâ: "Vallahi ey Allah'ın Rasûlü! Ağzıma aldığım ilk lokmada anlamıştım. Senin mideni bulandırmamak için lokmayı ağzımdan atmak istemedim. Sen, elindeki lokmayı yutunca kendi nefsimi senin nefsine tercih edemedim. Yuttuğum lokmanın içinde zehir olmamasını temenni ettim." demiştir.²⁴⁴ Bu sözlerinden sonra Bişr b. Berâ zehrin etkisiyle bembeyaz olmuş ve oracıkta vefat etmiştir.²⁴⁵ Bazı rivayetlere göre ise Bişr b. Berâ'nın zehrin ağrısını bir yıl çektiği belirtilmiştir. Öyle ki tek başına bir yere gidemez hale gelmiştir. Sonrasında zehrin etkisiyle vefat etmiştir.²⁴⁶

Hz. Peygamber yapılan bu saldırının üzerine Zeyneb'i çağırarak getirdiği kuzuyu neden zehirlediğini sormuştur. Zeyneb merakla bunu nerden öğrendiğini sorduğunda Hz. Peygamber kolların kendisine zehirli olduklarını bildirdiğini söylemiştir. Zeyneb bunun üzerine suçunu kabul etmiştir. Hz. Peygamber tekrar bu işi neden yaptığını sorunca Zeyneb: "Babamı, amcamı, kocamı öldürdün ve kavmimin her şeyini aldın. Eğer Peygamber ise benim yaptığımı keçi ona haber verir. Eğer hükümdar ise ondan kurtuluruz. Sen bu konuda ne yapıyorsan yap." demiştir.²⁴⁷ Zeyneb yaptığı itirafla suçunu kabul etmişse de Hz. Peygamber Zeyneb'i affetmiştir.²⁴⁸ Ancak yediği etten zehirlenen Bişr b. Berâ'nın ölümü üzerine Zeyneb'in öldürülmesine hükmetmiştir.²⁴⁹

Hz. Peygamber ve arkadaşları, Hayber'de maruz kaldıkları zehirden dolayı hacamat yaptırmışlardır. Hz. Peygamber'in hacamatını yapan kişi, Benî Beyâda'nın azatlısı Ebû

²⁴² Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/677; Ali Yardım, "Bişr b. Berâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/219-220.

²⁴³ Ebû Dâvûd, "Diyet", 6; Taberî, *et-Târîh*, 3/15; Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve 'l-işrâf*, 223; İbn Hazm, *Cevâmî 'u's-sîre*, 127; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/210.

²⁴⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/210.

²⁴⁵ Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve 'l-işrâf*, 223.

²⁴⁶ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/678.

²⁴⁷ Taberî, *et-Târîh*, 3/15.

²⁴⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/209.

²⁴⁹ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/678; Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve 'l-işrâf*, 223.

Hind'dir.²⁵⁰ Hz. Peygamber, maruz kaldığı zehir nedeniyle sürekli acı çekmiştir.²⁵¹ Bu acı, onun vefatına sebep olan hastalığı sırasında da devam etmiştir. Bişr b. Berâ'nın annesi, Hz. Peygamber'i bu hastalığı sırasında ziyarete gitmiştir. Hz. Peygamber, zehirden dolayı çektiği rahatsızlığı ona: "Ey Ümmü Bişr! Bu anlarda senin oğlunla Hayber'de yediğim lokmadan dolayı kalp damarımın kesilmiş gibi olduğunu hissediyorum." diyerek ifade etmiştir.²⁵²

Oryantalist yazarlar arasında Cohen Boaz, Hz. Peygamber'in zehirlenme olayını farklı bir şekilde ele alır. Boaz: "Bilge adamlar onun tuhaf davranışlarını ve kötü yüreğini görünce, yandaşlarına İsrail halkına kötü davranmalarını emredeceğinden korktular. Safiyye ile bir araya gelip yemeğine zehir kattılar ve böylece hastalanarak yatağa düştü. Hastalığı kötüleşince vasiyetini yazdı. Bilge adamlara şöyle dedi; Eğer Yahudiler dokuz yüz yıl sonra bana inanmazlarsa, öleceklerini ve mallarının yağmalanacağını benim adıma yazın ve imzalayın."²⁵³ Cohen Boaz, Hz. Peygamber'in tuhaf davranışları ve kötü yüreği nedeniyle İsrail halkına zarar vereceği korkusuyla bilge adamların Hz. Safiyye ile iş birliği yaparak yemeğine zehir kattıklarını iddia eder. Bu rivayet, bilimsellikten uzak ve tamamen kurgusal bir anlatım olarak değerlendirilebilir. Çünkü Boaz yazdığı makalede Hz. Safiyye üzerine attığı iftira için: "Yahudi bir kadın onu zehirlemeye çalışmıştır." şeklinde dipnot kullanarak bir kurgu yapmıştır. Hz. Safiyye'yi suçlayarak olayı bir Yahudi efsanesi haline getirmiştir. Ancak tarihsel gerçekler, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile yaklaşık üç yıl evli kaldığını ve ona büyük bir sevgi ve bağlılık gösterdiğini ortaya koyar. Hz. Peygamber'in hastalığı sırasında Hz. Safiyye'nin duyduğu üzüntüsü Boaz'ın iddialarını çürütmektedir.

²⁵⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/209.

²⁵¹ Vâkıdî, *el-Megâzî*, 2/679.

²⁵² Mes'ûdî, *et-Tenbîh ve'l-işrâf*, 223.

²⁵³ Cohen Boaz, "Une légende juive de Mahomet", *Revue des études juives* 88/175 (1929), 1-17.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ

Çalışmamız Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki farklı bakış açılarını analiz etmeyi amaçlamıştır. İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarların anlatımları incelenmiş, benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiş ve oryantalist yaklaşımlar eleştirilmiştir. Çalışmanın bulguları, iki grup arasındaki anlatım farklılıklarının temelinde, olayların nasıl yorumlandığı ve hangi perspektiften bakıldığı ile ilgili olduğunu göstermektedir.

İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğini saygılı ve olumlu bir şekilde ele alırken, oryantalist yazarlar eleştirel ve şüpheli bir yaklaşım sergilemişlerdir. İslâm tarihçileri, Hz. Safiyye'nin İslâm'ı kendi rızasıyla kabul ettiğini ve Hz. Peygamber'in eşi olmayı tercih ettiğini vurgularken, oryantalist yazarlar bu durumu zorunluluk ve kazanç ilişkisi çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Oryantalist yazarlar, Hz. Safiyye'nin yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel yapısını göz ardı ederek, olayları modern değerlerle değerlendirmiş ve önyargılı sonuçlara varmışlardır.

Çalışmanın önemli bir bulgusu, İslâm tarihçilerinin objektif ve detaylı anlatımlarının, dönemin sosyal ve kültürel şartlarını dikkate alarak yapıldığıdır. Buna karşın, oryantalist yazarların anlatımları, bilimsel gerçeklerden uzak, kurgusal ve önyargılı bir perspektife dayanmaktadır. Bu durum, oryantalist yaklaşımların tarihsel olayları değerlendirirken dikkatli ve eleştirel bir şekilde incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırmanın öne çıkan yönü, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki farklı bakış açılarını ortaya koyması ve bu farklılıkların nedenlerini analiz etmesidir. Ayrıca İslâm tarihçiliği ve oryantalist yazarlık arasındaki farkları daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu çalışmanın sınırlamaları arasında, oryantalist yazarların eserlerinin sınırlı sayıda olması ve bazı oryantalist yaklaşımların daha geniş bir perspektifte ele alınamaması bulunmaktadır. Gelecekteki araştırmalar, oryantalist yazarların daha geniş bir yelpazede incelenmesi ve farklı dönemlerdeki oryantalist yaklaşımların karşılaştırılması üzerine odaklanabilir.

Sonuç olarak, Hz. Safiyye'nin Hz. Peygamber ile evliliğine dair İslâm tarihçileri ve oryantalist yazarlar arasındaki anlatım farklılıklarının, olayların nasıl yorumlandığı ve hangi

perspektiften bakıldığı ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu çalışma, İslâm tarihçiliği ve oryantalist yaklaşımlar arasındaki farkları anlamak için önemli bir adım teşkil etmekte ve gelecekteki araştırmalar için değerli bir temel oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Sıdkı Muhammed Cemil Attar. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1991.

Ahmed Cevdet Paşa. *Hz. Muhammed (s.a.v) Hayatı*. İstanbul: Çelik Yayınevi, 1979.
Akdoğan, Leyla. *Huyey bin Ahtab*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Akgül, Muhittin. “Hz.Peygamber’in Evlilikleri Üzerine Bir İnceleme”. *Ekev Akademi Dergisi* 1/4 (Mayıs 1999), 93-112.

Aksoy, Ramazan. “İslam Öncesi Toplumlarında ve İslam’da Kadının Statüsü”. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 15 (Haziran 2021), 20-39.

Aksu, Güngör. “Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması”. *Siyer Araştırmaları Dergisi* 6 (Aralık 2019), 79-98.

Algül, Hüseyin. “Benî Gatafân”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/399-400. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Altıntaş, Ramazan. “Cahiliye Arap Toplumunda Kadın”. *Diyanet İlmi Dergi* 37/1 (2001), 61-85.

Andrae, Tor. *Mohammed: The Man and His Faith*. çev. Theophil Menzel. London: George Allen & Unwin Ltd, 1956.

Armağan, Bekir. “Tor Julias Efraim Andrae”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 99-100. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Arslan, İhsan. “Hz. Peygamber Döneminde Medine’de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (2021), 41-83.

Arslantaş, Nuh. *Yahudilere Göre Hz. Muhammed ve İslâmiyet*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.

Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed. *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Muhibbüddin el-Hatîb. *el-Câmi'u's-sahîh*. Kahire: Dâru'r-Reyyan li't-Türas, 2. Basım, 1987.

Azimli, Mehmet. *Cahiliyye'yi Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları,

2020.

Baseri, Ameneh. "Semavi Dinlerde (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) Kadına Şiddet ve Saygının Karşılaştırılması Hakkında Araştırma". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (2014), 123-127.

Başkaldırım, Sümeyye. *Safıyye Bint Huyey -Naklettiği ve Hakkında Nakledilen Hadis Rivayetleri-*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Belâzürî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Ensâbü'l-eşrâf*. thk. Riyaz Zirikli, Süheyl Zekkar. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1996.

Belâzürî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Fütûhu'l-büldân*. Kahire: Matbaatü'l-Mevsuat, 1901.

Beyhaki, Ebü Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Alî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1352.

Boaz, Cohen. "Une légende juive de Mahomet". *Revue des études juives* 88/175 (1929), 1-17.

Boynukalın, Mehmet. "Safi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/469-470. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Bozkurt, Nahide. *Monoteist Dinlerde Kadın Tarihsel ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2023.

Bozkurt, Nebi. "Fuhuş". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/211-214. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Börklü, Merve. *Yahudilikte Evlilik ve Çocuk Algısı: Değişim, Dönüşüm*. Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Buhârî, Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fi. thk. Abdurrahman b. Abdullah b. Akîl. Kahire: Darü't-Te'sîl, 2012.

Caetani, Leone. *İslam Tarihi*. çev. Hüseyin Cahit Yalçın. İstanbul: Tanin Matbaası, 1925.

Cengiz, Sevda. *Hız Muhammed Döneminde Benî Nadîr ile İlişkiler*. Kars: Kafkas Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Cevâd Ali. *el-Mufasssal*. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin, 1970.

Çağırıcı, Mustafa. *Kur'an'ın Geliş Ortamında Ahlâk ve İnsan İlişkiler*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2020.

Delaporte, P. Henry. *Vie de Mahomet d'après le Coran et les historiens arabes*. Paris:

E. Leroux, 1874.

Demircan, Adnan. “Câhiliye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik”. *İstem* 1/2 (2003), 9-32.

Demircan, Adnan. “Hz. Peygamber’in Çok Kadınla Evliliği Üzerine Bazı Düşünceler”. *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu*. 2/237-250. Çorum: İslami İlimler Dergisi Yayınları, 2007.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş’as b. İshak el-Ezdi. thk. Muhammed Avvâme. *es-Sünen*. Cidde: Darü’l-Kible li’s-Sekafeti’l-İslamiyye, 1998.

Ebû Halil, Şevki. *Siyer Atlası*. çev. Enver Arpa. Ankara: Fecr Yayınları, 2007.

Ebû’l-Fidâ’, el-Melikü’l-Müeyyed İmâdüddîn İsmâîl b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî. *Ebû’l-Fidâ Coğrafyası*. çev. Ramazan Şeşen. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2017.

Erkocaaslan, Recep. *Peygamberimizin Hanımları*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2018.

Fidan, İbrahim. “Cahiliye Şiirinde Kadın İmgesi”. *Dini Araştırmalar* 19/49 (2016).

Gadban, Münir Muhammed Necib. *Fikhü’s-sireti’n-nebeviyye*. Mekke: Câmîiatu Ümmi’l-Kurâ, 1992.

Gaufrey-Demombynes, Maurice. *Mahomet*. Paris: Albin Michel, 1957.

Glubb, John Bagot. *The Life and Times of Muhammad*. London: Hodder and Stoughton, 1970.

Görgün, Tahsin. “William Montgomery Watt”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/148-152. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Halîfe b. Hayyât, Ebû Amr. *et-Târîh*. thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî. Riyad: Daru Taybe, 1985.

Kur’an-ı Kerim Meâli. çev. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Basım, 2011.

Hamîdullah, Muhammed. “Hayber”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/20-22. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamîdullah, Muhammed. “Hudeybiye Anlaşması”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/297-299. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamîdullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. Ankara: Yeni Şafak, 2003.

Irving, Washington. *Life of Mahomet*. London: J. M. Dent & Sons Ltd, 1949.

Irwing, Washington. *Mahomet and His Successors*. Pensilvanya: J. B. Lippincott & Co., 1873.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*. thk. Alî Muhammed el-Bicâvî. Beyrut: Dâr'ul-Ceyl, 1992.

İbn Ebû Âsım, Ebû Bekr İbnü'n-Nebil Ahmed b. Amr b. Dahhak. *el-Âhâd ve'l-mesânî*. thk. Bâsim Faysal Ahmed el-Cevâbire. Riyad: Dârü'r-Raye, 1991.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed. *Kitabü'l-Megâzî*. thk. Abdülaziz b. İbrahim el-Amrî. Riyad: Dâru Künûzi İşbilyâ, 1999.

İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed. *Kitabü'l-Muhabber*. Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1942.

İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd ez-Zâhirî. *Cevâmi'u's-sîre*. thk. Abdülkerim Sâmi el-Cündî. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

İbn Hibbân, Ebû Hâtım Muhammed. *Sahîhu İbn Hibbân*. thk. Şuayb el-Arnaût, Hüseyin Esed. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1988.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Ömer Abdüsselam et-Tedmürü. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1990.

İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Ahmed Ferîd Mezîdî. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004.

İbn Kayyim el-Cevziyye. *Zâdü'l-me'âd*. thk. Şuayb Arnaût, Abdükadir Arnaût. Beyrut: Müessesetü'r Risale, 2005.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihaye*. Beyrut: Mektebetü'l-Maârif, 1991.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *es-Sünen*. thk. Muhammed Mustafa A'zamî. Riyad: Şeriketü't-Tıbbâati'l-Arabiyye, 2. Basım, 1984.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*. thk. Alî Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 2001.

İbn Zebâle, Ebü'l-Hasen Muhammed b. el-Hasen. *Ahbâru'l-Medîne*. çev. Fatih Mehmet Yılmaz. Ankara: Ankara Okulu Yayınlan, 2018.

İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî. *el-Kâmil fî't-târîh*. thk. Ebû el-Firâ Abdullah el-Kahnî. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1987.

İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2012.

İçten, Erdinç. *Yahudilikte Ketuba*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020.

İz, Mahir. *Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hülefa*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.

Kâmil Ali, Kevser - Öğüt, Salim. “Çok Evlilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/365-369. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Kandemir, M Yaşar. “Hatice”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/465-466. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Kandemir, M Yaşar. “Ümmü Seleme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/328-330. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Kapar, Mehmet Ali. “Kâ‘b b. Eşref”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/3-4. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Kastallânî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr. *İrşâdü's-Sârî li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Muhammed Abdülazîz el-Hâlidî. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1996.

Kıranatlıoğlu, Mustafa. “Peygamber Hanımlarının Kıskançlıkları”. *Batman Akademi Dergisi* 5/2 (Aralık 2021), 343-362.

Kidwai, Shaikh M. H. *Woman: Under Different Social and Religious Laws (Buddhism, Judaism, Christianity, Islam)*. New Delhi: Light Life Publishers, 1978.

Köksal, Mustafa Asım. *Caetani'ye Reddiye*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2015.

Kurt Fidan, Maksude. “Hristiyanlıkta Kadın İmgesi: Günahkâr Havva ve Bakire Meryem Düalizmi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (Aralık 2022), 239-252.

Küçük, Hülya. “Maxime Rodinson”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/153-155. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Lings, Martin. *Hız. Muhammed'in Hayatı*. çev. Nazife Şişman. İstanbul: İnsan Yayınları, 2022.

M. Kamil, Yaşaroğlu. “David Samuel Margoliouth”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/53-54. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Margoliouth, David Samuel. *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*. çev. Muhammed İkbâl Saylık. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020.

Masudul Hasan. *History of Islam*. Lahore: Islamic Publications, 1987.

Mes‘ûdî, Ebü'l-Hasen Alî b. el-Hüseyn b. Alî. *et-Tenbîh ve'l-işrâf*. thk. Kasım Muhammed Receb. Bağdat: el-Mektebetü't-Tarih, 1938.

Muir, Sir William. *The Life of Mohammad*. thk. T. H. Weir. Edinburgh: Robert College Library, 5. Basım, 1925.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. thk. Abdurrahman b. Abdullah b. Akîl. *el-Câmi 'u's-sahîh*. Kahire: Darü't-Te'sîl, 2014.

Nesaî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *es-Sünen*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Beyrut: Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 3. Basım, 1988.

Önkâl, Ahmet. "Bi'rîmaûne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Önkâl, Ahmet. "Mustalik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 31. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Özdemir, Selim. *Siret- Kur'an Bağlamında İbn Hişam'ın es-Siret'ün Nebeviyye Adlı Eseri*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Özkan, Mustafa. "Medine Vesikası". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 212-215. Ankara: TDV Yayınları, 2019.

Özkuyumcu, Nadir. "Benî Nadîr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/275-276. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Öztürk, Mustafa. *Cahiliyyeden İslamiyet'e Kadın*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 7. Basım, 2019.

Power, Edmond. "The Life, Work, and Character of Mohammed". *Messenger Publications* 3/10 (Ocak 1914), 142-159.

Ricci, Ronit. "Conversion to Islam on Java and the 'Book of One Thousand Questions'". *Brill* 165/1 (2009), 8-31.

Rodinson, Maxime. *Mahomet*. çev. Anne Carter. New York: Penguin Books, 1985.

Sabuncu, Ömer. "Hz. Peygamber'in Hanımı Hz. Safiyye'nin Hayatı ve Kişiliği". *İstem* 14/28 (2016), 307-330.

Sabuncu, Ömer. *Hz. Safiyye Bint Huyey*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2021.

Soysaldı, Mehmet. "Peygamber Efendimizin Evliliklerinin Sebep ve Hikmetleri". *Diyanet İlmi Dergi* 45/4 (Aralık 2009).

Şiblî Numânî, Mevlânâ. *Son Peygamber Hz. Muhammed*. çev. Yusuf Karaca. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2005.

Taberî, bû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî. *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim. Kahire: Dârü'l-Maârif, 1926.

Taşkın Köksal (ed.). *Zebur ve Tevrat*. thk. Hatice Sönmez Dilber. Ankara: Yason Yayıncılık, 2015.

Tertullian. "On The Apparel of Women". Erişim 01 Mart 2024. <https://www.newadvent.org/fathers/0402.htm>

Topcan, Özlem. *Yahudilik Hristiyanlık ve Hinduizm'de Kadın*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2018.

Türköne, Mualla. *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*. Ankara: Ark Yayınevi, 1995.

U. Wayriffe. *Arabica and Islamica*. London: Luzac & Co, 1940.

Uraler, Aynur. "Safiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/474-475. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Uraler, Aynur. "Sevde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/584-585. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Uraler, Aynur. "Ümmehâtü'l-Mü'minîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/306-308. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Uraler, Aynur. "Ümmü Habîbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/318-319. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Uyar, Gülgün. "Zeyneb bint Hâris". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/360. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Vâkıdî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer. *Kitâbü'l-Megâzî*. thk. Marsden Jones. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1966.

Vatandaş, Celaleddin. *Hız Muhammed'in Hayatı ve İslama Daveti Medine Dönemi*. İstanbul: Pınar Yayınları, 10. Basım, 2015.

Watt, W. Montgomery. *Muhammad: Prophet and Statesman*. London: Oxford University Press, 1964.

Weil, Gustav vd. "An Introduction to the Quran". *The University of Chicago Press* 5/3 (Mart 1895), 181-191.

Woodhead, Christine. "Sir William Muir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/94. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Yâkût el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn. *Mu'cemü'l-büldân*. Kahire: Matbaatü's-Saade, 1906.

Yardım, Ali. "Bişr b. Berâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/219-220.

İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Yardım, Ali. “Dihye b. Halîfe”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/294.

İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yiğit, İsmail. “Sevîk Gazvesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/585.

İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnaût. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.

Zevzeni, Ebû Abdullah Hüseyin b Ahmed b Hüseyin. *Şerhü'l-Muallakati's-seb'a*. Beyrut: Daru'l-İlmiyye, 1996.

“Babil Talmudu”. 23 Eylül 2023. <https://www.sefaria.org/texts>

“Tesniye”. 25 Eylül 2023. <https://www.sefaria.org/texts>

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim 9 Temmuz 2024. <https://sozluk.gov.tr>